

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ВЕБЕР ЄВА ВІТАЛІЇВНА

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри міжнародних

відносин і зовнішньої політики

к. і. н., доцент

_____ І. В. Богінська

« _____ » _____ 2021 р.

**ОРГАНІЗАЦІЯ МИРОТВОРЧОЇ МІСІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ
КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Богінська І. В., в.о. завідувача кафедри

міжнародних відносин і зовнішньої політики,

к. і. н., доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

Вінниця-2021

АНОТАЦІЯ

Вебер Є. В. Організація миротворчої місії у врегулюванні конфлікту на Сході України. Спеціальність 291 “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”, ОП “Міжнародні відносини”. Донецький Національний університет ім. Василя Стуса, Вінниця, 2021 рік.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджені основні проблеми організації миротворчої місії на Сході України. Показано, які суперечності виникають в вирішення конфлікту на Сході України та що зумовило виникнення гібридної війни. Встановлено параметри миротворчої місії для врегулювання конфлікту на Сході України.

Ключові слова: гібридна війна, миротворча місія, ООН, АТО, РФ, ЄС.

66 с. 34 джерела.

Бібліограф.: 34 найменування

Veber E. V. Organization of the Peacekeeping Mission in Conflict Resolution in Eastern Ukraine, Specialty 291 “International Relations, Public Communications and Regional Studies”, EP “International Relations”, Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

In the qualification (bachelor's) work the main problems of the organization of the peacekeeping mission in the East of Ukraine are investigated. It is shown what contradictions arise in resolving the conflict in eastern Ukraine and what led to the emergence of a hybrid war. The parameters of the peacekeeping mission to resolve the conflict in eastern Ukraine have been established.

Key words: hybrid war, peacekeeping mission, UN, ATO, Russia, EU.

66 p. 34 sources.

Bibliography: 34 titles

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО МИРОТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.....	8
1.1. Війни нового покоління та способи їх ведення.....	8
1.2. Поняття миротворчої місії у конфлікті.....	18
РОЗДІЛ 2. ПОЗИЦІЇ СТОРІН ТА ПЕРЕГОВОРНІ МАЙДАНЧИКИ У КОМУНІКАЦІЇ МИРОТВОРЧОЇ МІСІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ.....	33
2.1. Позиція України у переговорах щодо миротворчої місії ООН на Донбасі.....	33
2.2. Спроби РФ перехопити ініціативу миротворчої місії в 2017 р.....	37
2.3. Переговорний процес Волкер-Сурков та його результати.....	40
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЧАСТИНА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	43
3.1. Параметри миротворчої місії для врегулювання конфлікту на сході України.....	43
3.2. Побоювання України щодо мандату та завдань миротворчої місії.....	47
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Історія розвитку цивілізації завжди супроводжується різними процесами, що обумовлено природою людини, яка, з одного боку, прагне мирного розвитку та співіснування з іншими членами суспільства, а з іншого, вона готова пожертвувати цими цінностями заради задоволення власних потреб.

Такі процеси породжують досить багато конфліктних ситуацій, які мають можливість перетворитися на стадію розвитку збройного, або військового конфлікту. В даний час відбувається трансформація не тільки самого миротворчого процесу як явища, але сьогодні ми спостерігаємо зміну характеру конфліктів, загроз, зміну підходів учасників і відносин між учасниками миротворчих операцій, бачимо появу нових організацій і держав.

Виникає цілий ряд протиріч, які характеризують епоху трансформації і найбільш виразно проявляються в умовах конфлікту. Це спонукає держави все активніше реагувати на події, що відбуваються в інших країнах.

Миротворчі операції, що так активно проводяться останнім часом, є актуальною темою для політичних і наукових дискусій. Серії робіт з даної проблеми публікуються міжнародними центрами дослідження міжнародних відносин і проблем миру, таких як Міжнародна академія миру, Інститут ООН з дослідження проблем роззброєння й міжнародних відносин та ін.

Метою гібридних місій є досягнення політичних цілей, а не воєнних. Для цього завчасно укладається складна з політичної точки зору угода на співпрацю між двома або більше організаціями з безпеки, які надають ресурси, забезпечують управління і приймають участь в місії. Такий підхід забезпечує вищий рівень інтеграції стратегічних і оперативних ресурсів.

Разом з тим, гібридні місії можуть мати і негативні наслідки: надавати можливості окремим державам для втручання у внутрішні справи, особливо проти непопулярних урядів, використовуючи суперечливі міжнародно-правові норми агресії і втручання, стати «прикриттям» для просування

інтересів впливових місцевих і зовнішніх дійових осіб за допомогою міжнародного мандату.

Таким чином, миротворчі операції трансформувалися з інструменту послаблення інтенсивності воєнного конфлікту і сприяння вирішенню конфліктів між державами шляхом розгортання неозброєного або легко озброєного воєнного персоналу під командуванням ООН на лінії зіткнення між ворогуючими сторонами (традиційне підтримання миру) в гібридні миротворчі місії, які здійснюють багатoproфільні операції та спрямовані на досягнення мирних угод між головними дійовими особами конфлікту.

Стан наукового вивчення проблеми. Аспекти політичного конфлікту та миротворчих операцій розглядаються в дослідженнях А.Гарібджаняна, А. Дацюка, О. Загребельного, М.Ларченко, Є.Магди, І.Петрової, В.Пінцака, К.Поліщука, Ю.Скорохода, А.Кіссе, В.Котигоренка та інших. Феномен військово-політичного конфлікту досліджується в роботах дослідників В.Безрученко, О.Батрименко, І.Іжніна, С.Сірого.

Характеристика джерельної бази. Мінські угоди, Указ Президента України від 26 січня 2007 р. №47/2007. Офіційний вісник України від 5 лютого 2010 р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту, що направляється до складу Сил ООН із спостереження за роз'єднанням ізраїльських і сирійських військ» від 12 липня 2005 р. Гаазька конвенція 1907 року, Додаткові протоколи 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року, а також цілий ряд угод щодо конкретних видів зброї.

Мета бакалаврської роботи: оцінити потенціал залучення миротворчої місії для врегулювання конфлікту на сході України.

Відповідно до мети роботи, нами сформовані наступні **завдання**:

- надати характеристику війні та способи її ведення;
- визначити поняття миротворчої місії у конфлікті;
- проаналізувати ідею організації миротворчої місії 2015 року;

- охарактеризувати спроби РФ перехопити ініціативу миротворчої місії в 2017 р;
- надати характеристику переговорів у Белграді та Дубаї;
- встановити які саме побоювання України в процесі миротворчої місії;
- окреслити параметри миротворчої місії для врегулювання конфлікту на Сході України.

Об'єктом дослідження є міжнародні конфлікти нового покоління, які складно ідентифікувати і які є мало дослідженими у політичній науці, тобто такі, що здебільшого визначаються поняттям «гібридні».

Предметом дослідження виступає комунікація миротворчої місії на сході України.

Теоретична база дослідження. Концепції гібридної війни, конфліктів нового покоління, нові підходи до розуміння миру: позитивний і негативний мир.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості поєднання актуальної нормативно-правової бази, теоретичних знань та рекомендацій щодо використання миротворчого потенціалу як інструменту у вирішенні конфлікту на сході України. Цінність має стратегічних характер у зв'язку з актуальністю проблеми та способів врегулювання конфлікту, що має складну природу і протікає у теперішньому часі.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження послужив історичний метод, а також структурно-функціональний для розгляду окремих компонентів миротворчої місії, прогностичний метод для розроблення сценаріїв можливого розвитку подій досліджуваної тематики, а також системно-комплексний підхід, який поєднує структурно функціональний, феноменологічний методи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки мого дослідження були представлені та апробовані у вигляді доповідей на тему «Міжнародна модель ООН» в 2019 році.

Структура бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО МИРОТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

1.1. Війни нового покоління та способи їх ведення

Сучасне століття відзначається великою кількістю різних міжнародних конфліктів зі зміною політичного керівництва держав, насамперед методом "революцій". Багато з них переросли у збройні конфлікти чи локальні війни.

Будь-яка війна дає поштовх для розвитку зброї, вдосконалення форм і методів її використання. Так було весь час, і це відбувається зараз. Ситуація швидко змінюється і вимагає всебічного аналізу змін характеру збройної боротьби та на її основі розробки нових підходів та способів реагування на виникаючі виклики та загрози військовій безпеці.

На відміну від класичних дій у минулих війнах, з дипломатичною нотою на початку війни та мирним договором в її кінці, сучасні війни ніколи не оголошуються і не закінчуються.

Історичний досвід показує, що майже всі міжнародні війни та конфлікти базуються на економічних (територіальних) інтересах провідних держав світу. В даний час, в умовах зменшення природних ресурсів та зміни клімату, економічно розвинені країни прагнуть отримати доступ до енергетичних ресурсів інших країн усіма способами, як без застосування військової сили, так і з допомогою сили [4].

Для цього за останні роки був розроблений певний сценарій цього процесу. Спочатку беззаперечні докази регіональної загрози безпеці, що походить від держави-жертви, вигадуються, організовуються та представляються міжнародному співтовариству. Триває активна інформаційна кампанія, щоб переконати світову спільноту в неминучості застосування військової сили.

У регіоні майбутнього конфлікту проти держави вводяться санкції. Держави, які втручаються в політику країни-агресора, зазнають політичного, економічного та інших видів тиску.

Створюється коаліція зацікавлених держав, готова використовувати збройні сили для досягнення своїх цілей. На цьому етапі здійснюється послідовна підготовка та перехід до класичних форм ведення війни. Вживаються заходи щодо створення групи військ.

Коаліція уповноважена Радою Безпеки ООН застосовувати військову силу. Остання умова може не бути обов'язковою через те, що вплив міжнародних організацій, таких як ООН та ОБСЄ, сьогодні зменшується. Вони все частіше отримують роль статистів для виправдання застосування військової сили. Прикладом розгортання таких сценаріїв є військова операція коаліції зацікавлених держав проти Іраку та Лівії. Подібний сценарій може бути повторений у Сирії [12].

У сучасних збройних конфліктах зростає тенденція, коли метою Сполучених Штатів та їх союзників є не фізичне знищення ворога або інфраструктура держави, а повний контроль над класичною війною розглядається лише тоді, коли створюються умови для агресії.

Особливістю непрямих дій є те, що напередодні війни між конфліктуючими сторонами може не виникати ворожості. Але деякі «треті сили» ззовні або всередині штучно формують і розпалюють суперечності, а потім провокують збоку на військовий конфлікт у своїх інтересах. Такими «третіми силами», а фактично - замовниками війни, можуть бути окремі країни або блоки держав, впливові міжнародні структури, транснаціональні компанії, окремі політичні сили всередині держави, міжнародні екстремістські організації - всі ті, хто зацікавлений в такій війні, кому вона політично і економічно вигідна [5].

Подібного роду «замовник» не вдається до прямого застосування сили: він намагається забезпечити свої інтереси, діючи «з-за завіси», провокуючи конфліктуючі сторони на активні ворожі дії, підживлюючи ту чи іншу сторону грошима, зброєю, радниками, інформацією. Справжні ж роль, місце, інтереси і цілі «замовника» виводяться зі сфери суспільної уваги, ховаються за «інформаційним пресингом» у формі політичних кампаній проти порушення

прав людини, звинувачення в тиранії, виробництві зброї масового ураження або відсутності демократії.

У зв'язку з цим на передній план виходить інформаційне протиборство. З його допомогою з'явилася можливість руйнування основ державності, рішення військово-політичних завдань щодо зміни правлячого в країні режиму. Фальсифікація, підміна інформації або її спотворення - ось найбільш дієві способи ведення інформаційного протиборства.

Класичні війни XX століття складалися зазвичай на 80% з насильства і на 20% - з пропаганди. Війни сучасності в своїй більшості складаються на 80-90% з пропаганди і на 10-20% - з насильства. При цьому ефект від інформаційного впливу може бути порівнянний з результатами великомасштабного застосування військ і сил [17].

Особливістю виникнення конфлікту в даному випадку є те, що керівництво і населення держави-жертви під впливом інформаційного тиску не відразу усвідомлюють, що відбувається. Протистояння на початковому етапі не сприймається масами як війна, так як явних ознак зовнішньої агресії немає. Більш того, воно підноситься в пропагандистських матеріалах як прагнення уникнути війни.

Невпевнені спроби політичного керівництва стабілізувати обстановку в країні найчастіше виявляються невдалими. В умовах відсутності зовнішньої агресії всередині держави раптом починаються «мирні» мітинги, демонстрації і антиурядові акції опозиційних сил. У даній ситуації уряд поставлено в дуже складну ситуацію. Війни як такої начебто немає, і як реагувати на «мирні» виступи свого ж народу - часом дуже важко визначити.

В умовах сучасного інформаційного протиборства створюється так звана «лінія фронту». Тільки це поняття не має нічого спільного з термінологією часів Першої та Другої світових воєн. Фронт між ворогуючими сторонами проходить насамперед у суспільній свідомості і в голові кожної людини. Фізично ж фронт відчувається між районами проживання різних етносів, конфесій і племен, соціальними групами багатого і бідного населення.

Міжнародне право встановлює обмеження на методи і засоби ведення війни. Ці обмежувальні заходи відносяться до видів використовуваного озброєння, способам його застосування поведінки осіб, задіяних у збройному конфлікті [7].

Принцип проведення відмінності вимагає, щоб сторони збройного конфлікту завжди проводили відмінність між комбатантами і військовими цілями, з одного боку, і цивільними особами і цивільними об'єктами - з іншого, і, відповідно, піддавали б атакам тільки законні цілі.

Основними договорами, які встановлюють обмеження на методи і засоби ведення війни, є Гаазька конвенція 1907 року, Додаткові протоколи 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року, а також цілий ряд угод щодо конкретних видів зброї. МКЧХ брав участь в процесі розвитку права в цій галузі [9].

Взагалі кажучи, міжнародне гуманітарне право забороняє використовувати засоби і методи, які заподіюють надмірні поранення або зайві страждання. Наслідком такого правила є заборона на застосування певних видів зброї. На методи використання інших видів озброєння були встановлені обмеження.

Спеціальні заходи з обмеження використання певних видів зброї включають в себе Оттавську конвенцію 1997 року про заборону протипіхотних мін, Протокол 2003 року до вибухонебезпечних предметів, що війни (на додаток до Конвенції ООН 1980 року про конкретні види звичайної зброї) і Дублінську конвенцію 2008 року про заборону касетних боєприпасів .

Спостерігається також прогрес в контролі над розповсюдженням стрілецької зброї, від якого гине так багато людей в різних бідних країнах. Одночасно із заборonoю і обмеженням неприйнятних видів зброї МГП встановлює обмеження на використання звичайних, «прийнятних», видів зброї.

Міжнародне гуманітарне право регулює також методи і засоби ведення збройних конфліктів. Є норми про припинення зловживань розпізнавальними

емблемами і про поводження з найманцями. Забороняється віддавати наказ не залишати нікого в живих під час битви. Особливі правила застосовуються до демілітаризованих зон та відкритої місцевості.

У ситуації міжнародного збройного конфлікту комбатанти мають право брати безпосередню участь у воєнних діях. Іншими словами, їм дозволено здійснювати законні акти війни, спрямовані на досягнення військових цілей найбільш ефективним шляхом. Принцип проведення відмінності вимагає, однак, щоб їх дії були спрямовані тільки проти комбатантів противника і його військових об'єктів, заподіяння зайвого і надмірної шкоди цивільному населенню не допускається.

Принцип проведення відмінності, обумовлює ряд вимог, виконання яких необхідне для забезпечення захисту цивільних осіб і об'єктів. Наприклад, відповідно до цього принципу в ситуації міжнародного збройного конфлікту комбатанти зобов'язані відрізнити себе від цивільного населення (зазвичай шляхом носіння форменого одягу) в той час, коли вони беруть участь у нападі або військової операції, що є підготовкою до нападу [13].

Під «методами ведення війни» розуміються зброя, а також матеріальні, тактичні і стратегічні засоби, що застосовуються в період збройного конфлікту з ворогом. Єдиною законною метою військових дій, передбаченої правом збройних конфліктів, є ослаблення і підпорядкування збройних сил ворога. Історія конфліктів показує, що необхідно обмежити використання сили, щоб уникнути спокуси повного знищення і винищення супротивника. Використання сили повинно бути підпорядковане законному стратегічному завданню і обмежена конкретними військовими об'єктами. В рамках міждержавних традиційних воєн симетрія сил і прихильність принципу взаємності в поводженні з комбатантами і цивільним населенням можуть призвести до деякої рівноваги в поведінці права збройних конфліктів [3].

Дотримання методів ведення війни, встановлених правом збройних конфліктів, має свої особливості в ситуаціях асиметрії збройних сил і військових засобів. Така асиметрія є реальністю як в численних збройних

конфліктах міжнародного характеру, так і в збройних конфліктах неміжнародного характеру.

Вона виражається, зокрема, у відсутності рівноваги технічних засобів, що використовуються обома сторонами. У внутрішніх збройних конфліктах, дана відсутність рівноваги посилюється фактом протистояння національних збройних сил і озброєних груп, які не мають ні такою ж структури, ні таких же технічних засобів. Відсутність рівноваги між силами і асиметрія між засобами, часто підштовхують воюючі сторони вдаватися до таких методів ведення війни, які дозволяють уникнути прямого збройного зіткнення.

Ця слабкість основоположного принципу диференціації між цивільними особами і комбатантами стала ще більш очевидною через концепцій і методи війни з тероризмом. Так, в праві збройних конфліктів з'являються юридично неоднозначні поняття, практичне застосування яких залежить від суб'єктивної і багато в чому довільної оцінки; в інших поняттях змішуються елементи права збройних конфліктів з підтриманням громадського порядку [15].

Поняття об'єкта подвійного призначення означає об'єкт подвійного використання, службовець як цивільним, так і військовим цілям. Щоб визначити законність нападу, потрібно спочатку оцінити співвідношення військової переваги, одержуваного таким чином, і шкоди, що завдається цивільним об'єктам. Проведення відмінності між статусом цивільних осіб і комбатантів оскаржується в більшості неміжнародних конфліктах, даючи їжу дискусій і додаючи невизначеності в поводженні з так званими незаконними комбатантами, а також з цивільними особами, які беруть участь у військових діях. Напади смертників, цілеспрямовані вбивства є зіткнення, які на ділі призводять до тероризування цивільного населення противника. Терор, заборонений метод ведення війни, продовжує, таким чином, використовуватися одними для протистояння встановленому порядку, а іншими - для підтримки цього порядку.

Концепцію гібридної війни крім зарубіжних дослідників розробляли також і російські науковці та військові. Так начальник Генштабу РФ генерал

Валерій Герасимов, виступаючи на зборах Академії військових наук у 2013 році, так охарактеризував гібридну війну: «Акцент використовуваних методів протиборства зміщується в бік широкого застосування політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невійськових заходів, реалізовуваних із задіянням протестного потенціалу населення. Все це доповнюється воєнними заходами прихованого характеру, в тому числі реалізацією заходів інформаційного протиборства і діями сил спеціальних операцій. До відкритого застосування сили – часто під виглядом миротворчої діяльності та кризового реагування – переходять тільки на якомусь етапі, в основному для досягнення остаточного успіху в конфлікті» [8, с.171].

У цих розробках російського Генштабу вочевидь були використані теоретизування колишнього білоемігранта Євгенія Месснера, праці якого в Росії стали поширюватися з 2006 року. Це не «класична війна», а новий тип «спецоперації». Дослідник Месснер розробив концепцію, згідно з якою майбутні війни будуть точитися не за території та ресурси, а «за душі націй», то будуть бунтівні війни – «заколот-війни». Тобто це будуть такі конфлікти, в яких матеріалом є національні та соціальні чвари й дезінформація, вони, по суті, є війнами передусім психологічними, а спосіб їх ведення передбачає провокування напруженості та пропагандистську діяльність. У таких «війнах» найбільш корисним є «спецназ», добре навчені підрозділи для неконвенційних дій. Результат таких воєн не вирішується на полі бою. В таких операціях армія служить не стільки для відлякування противника, як для залякування населення та збройних сил потенційного ворога [10].

Не оминув цей теоретик війни і моральний аспект таких дій та їх глобальне призначення. Він зазначав: «Треба припинити думати, що війна – це коли воюють, а мир – коли не воюють. «Заколот-війна» є розбій, жажливий, різноманітний, для совісті неприйнятний, але для безсовісного розуму зрозумілий і потрібний, як руйнування Світової структури, ймовірно не придатної для перенаселеного Світу» [10].

Тобто Кремль використовує той набір сил, засобів, способів та сценаріїв їх застосування, який він вважає достатнім для досягнення своїх цілей у протистоянні із заздалегідь і цілеспрямовано зруйнованим сектором безпеки України. У міжнародній практиці конфлікт такого типу визначають як «війна чужими руками». Росія готувалася сама та підготовлювала світ до цього конфлікту щонайменше сім років – від промови президента Росії Путіна в лютому 2007 року на конференції з безпеки в Мюнхені. Крім суто класичних воєнних методів, Росія в рамках «гібридної війни» чи не вперше масштабно використовувала концепцію «війни трьох кварталів». Суть цієї концепції полягає в тому, що сучасний воїн повинен бути готовий в одному кварталі вести загальновоєнний бій, у другому – здійснювати поліцейські функції, у третьому – виконувати гуманітарні місії.

Мета Російської Федерації – за допомогою успіхів у локальних конфліктах підтвердити не лише можливість вирішувати тактичні завдання, а й зробити заявку на глобальне лідерство на основі «особливої моделі» відносин із навколишнім світом. Москва шляхом визнання незалежності Південної Осетії й Абхазії, анексії та включення до свого складу Криму вирішила дати свою відповідь на «прецедент Косово». Росія хоче в довгостроковій перспективі гарантувати свій вплив завдяки створенню «зони привілейованих інтересів» по периметру власних кордонів і домогтися визнання свого права на втручання у внутрішні справи суверенних держав і силові дії в цій зоні. Фактично така поведінка Російської Федерації – це виклик для ЄС і США, очікувальна стратегія яких чи позиція м'якої сили можуть бути неефективними в протистоянні з Росією.

Відтак існує необхідність дієвіших кроків з боку Заходу, а також необхідність переглянути структурне та функціональне навантаження міжнародних організацій і міжнародні правові норми, покликані забезпечити ефективне функціонування системних міжнародних механізмів [11]. Про зміну парадигми війни в сенсі залучення до неї невоєнних структур говорить і Ф. ван Каппен: «Гібридна війна» є поєднанням класичного типу війни з

використанням нерегулярних військових формувань. «Держава, що веде гібридну війну, реалізує договір з недержавними виконавцями – бойовиками, терористами, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок з якими повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань» [6, с. 46].

Концепція «війни трьох кварталів», яку реалізує Росія на території України, наочно демонструє справедливість наведених міркувань. Особливо це стало очевидним під час анексії Криму. Проте зазначена концепція була реалізована не в «просторовому», а в «часовому», до того ж «зворотному» її вимірі. Спочатку «зелені чоловічки» з'явилися в Криму як виконавці квазігуманітарної місії із забезпечення «прав російськомовного населення». Однак поступово перейшли до виконання функцій квазіполіцейських щодо забезпечення потрібного Москві проведення «референдуму». Незабаром вони вже виконували і квазівоєнні функції щодо силового нав'язування виконання результатів «референдуму» [5, с. 68].

Ці конвенції визначають типи поведінки, що становлять військові злочини, і передбачають механізми застосування санкцій проти осіб, які їх здійснюють. Деякі з цих злочинів кваліфікуються як серйозні порушення Женевських конвенцій або військові злочини і підпадають під дію універсальної юрисдикції і входять в юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

Незважаючи на численні порушення цих норм, багато хто з них придбали характер звичаєвого права завдяки загальним визнанням їх корисності і легітимності. Ці норми звичаєвого міжнародного гуманітарного права були опубліковані МКЧХ в 2005 році в детальному дослідженні. Вони мають обов'язковий характер для всіх сторін в конфлікті, включаючи тих, хто не підписував конвенцій, як, наприклад, недержавні збройні групи. Практично всі норми застосовуються однаковим чином під час міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів[9].

Норми з 1 по 10 присвячені принципу диференціації між цивільними і військовими об'єктами, норми з 7 по 24 стосуються нападів, пересторог, які треба робити під час нападів, і принципу пропорційності. Норми з 46 по 65 регламентують конкретні методи ведення війни, в той час як норми з 70 по 81 містять загальні принципи використання різних видів зброї.

Право сторін вибирати засоби ведення війни не є необмеженим. Міжнародне право обмежує виготовлення і застосування певних типів озброєння з тих міркувань, що їх дія не є виборчим і вони вражають військові об'єкти і цивільних осіб або цивільні об'єкти, не розрізняючи або завдають ушкодження, надмірні по відношенню до конкретного і безпосередню військову перевагу, яке передбачалося таким чином отримати.

Гуманітарне право забороняє акти безглузлого насильства і руйнування. Воно вимагає, щоб застосовується насильство було пропорційно загрозі або очікуваним військовим перевагам і виправдовувалося дійсною військовою необхідністю. Застосування цього принципу також поширюється на оцінку побаченої шкоди, що завдається цивільним особам та об'єктам під час нападу на військовий об'єкт.

При проведенні військових операцій повинна постійно проявлятися турбота про те, щоб оберігати цивільне населення, цивільних осіб і цивільні об'єкти. Слід вжити всіх можливих заходів обережності, щоб уникнути випадкових втрат життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і випадкової шкоди цивільним об'єктам або, у всякому разі, звести їх до мінімуму [19].

Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, повинна зробити все можливе, щоб упевнитися, що об'єкти нападу є військовими об'єктами.

Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, повинна вживати всіх можливих заходів обережності при виборі засобів і методів ведення війни, щоб уникнути випадкових втрат серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і випадкової шкоди цивільним об'єктам або, у всякому разі, звести їх до мінімуму. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, повинна робити все

можливе, щоб вирішити, чи можна очікувати, що напад спричинить випадкові втрати серед цивільного населення, поранення цивільних осіб або завдасть випадкової шкоди цивільним об'єктам або те й інше разом, які були б надмірними по відношенню до конкретної і прямої воєнної переваги, яку передбачається отримати.

1.2. Поняття миротворчої місії у конфлікті

Говорячи про міжнародні миротворчі місії як про політичний інструмент врегулювання воєнно-політичного конфлікту, слід звернути увагу на понятійно-категоріальний апарат, за допомогою якого доцільно визначати місце цих операцій серед ряду інших дій або заходів міжнародної миротворчої діяльності. Визначення миротворчої місії дається, зокрема, в українському законодавстві.

У Законі України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» міститься таке формулювання: «Міжнародні миротворчі операції – міжнародні дії або заходи, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту ООН, ОБСЄ, інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою: запобігання виникненню міждержавних або внутрішньодержавних конфліктів; врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт; надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів; виконання міліцейських (поліцейських) функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини; подання допомоги у

подоланні наслідків конфліктів; усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії» [18].

Найважливішим питанням у визначенні терміну є розгляд місця цих місій в сучасній системі політичних відносин. Слід зазначити, що міжнародні миротворчі операції безумовно є втручанням у воєнно-політичний конфлікт з політичною метою. Тобто, у воєнно-політичному конфлікті контингент, що проводить миротворчу операцію від імені міжнародної спільноти, виступає в ролі окремої сторони воєнного конфлікту з метою, обумовленою вимогами цієї спільноти щодо припинення бойових дій та врегулювання самого конфлікту [14].

Однак під час проведення миротворчої операції примушення не носить форми війни з сторонами воєнного конфлікту (хоча не виключає примушення до миру), а, перш за все, має попереджувальний і обмежувальний характер, створюючи сприятливі умови для недопущення насилля (по суті, обмеження прагнення до влади сторони воєнно-політичного конфлікту) з метою створення сприятливих умов для ненасильницьких способів досягнення стану миру [9].

У методологічному плані миротворчі операції - це лише конкретні форми миротворчої діяльності. Більш того, сама миротворча діяльність - це лише різновид діяльності по врегулюванню, вирішенню і ліквідації наслідків конфліктів. У такому трактуванні реальним предметом («одиницею») дослідження виступає конфлікт, а миротворча операція стає лише проміжною стадією втручання в нього зовнішніх факторів, а можливо, і своєрідною формою розвитку і протікання самого конфлікту.

Можна розглядати миротворчі операції і як форму політики, точніше, як особливий політичний процес, різновид скоординованої політики держав і міжнародних організацій щодо конфлікту. У такому процесі політичні, дипломатичні, військові та інші інтереси і засоби впливу на конфлікт держав і міжнародних організацій переплітаються і взаємодіють з інтересами і діями самих конфліктуючих сил.

Однак миротворчість - це не всяка політика держав в конфліктному регіоні. Це особливим чином систематизована і скоординована політика, яка включає дії строго обмеженого (міжнародно-правовим чином) кола суб'єктів і регламентується певними принципами і правилами.

Ще одне визначення миротворчих операцій може бути дано через поняття «втручання». Справді, практично всі миротворчі операції порушують суверенітет держави, на території якого протікає конфлікт, являють собою втручання в конфлікт зовнішніх політичних і військових сил.

Однак поняття «втручання» має занадто яскраво виражену негативну конотацію, яка може бути частково знята лише в понятті «легітимного втручання», тобто втручання на прохання (або з документованої згоди) легітимної політичною влади країни, на території якої розгортається конфлікт. При цьому питання про легітимність втручання у внутрішні справи країни виявляється пов'язаний з питанням про легітимність звернувся по міжнародну допомогу політичного режиму [13].

Легітимізація втручання може здійснюватися і на основі прийняття рішення про втручання в формі миротворчої операції легітимною міжнародною організацією (ООН або регіональної міжнародної організації, якщо мова йде про МТО без елементів примусових дій).

Таким чином, миротворчість і миротворчі операції «багатоликі»: в різних відносинах вони одночасно виступають як політичний процес (тобто як процес узгодження і взаємодії інтересів політичних суб'єктів), як дипломатична діяльність, як форма втручання міжнародного співтовариства в справи окремих держав, нарешті, в ряді випадків, як різновид військових дій, форм збройної боротьби.

«Класична» роль суб'єкта МТО - це роль «третьої сили», нейтрального, безпосередньо не зацікавлений у перемозі однієї зі сторін конфлікту актора. При цьому слід констатувати, що в політичній практиці абсолютна нейтральність недосяжна, тому вимога нейтральності суб'єкта миротворчості аналітично неминуче доводиться замінити на більш «м'яке»: суб'єкт

миротворчих дій повинен бути зовнішньої по відношенню до конфлікту силою, для якої врегулювання, припинення самого конфлікту важливіше ніж досягнення будь-яких політичних цілей будь-якої зі сторін в рамках конфлікту.

Отже, міжнародна миротворча місія покликана обмежити прагнення окремих сторін до влади і тим самим замінити його розподілом влади на окремих територіях в залежності від цілей міжнародної спільноти.

Слід зазначити, що цілі міжнародної спільноти формуються протягом тривалого часу – вже тоді, коли воєнно-політичний конфлікт розпочався. Для врегулювання воєнно-політичного конфлікту міжнародна миротворча операція не завжди може проводитися [3].

Умовою її проведення має бути відповідне політичне рішення міжнародної спільноти (Ради Безпеки ООН, ОБСЄ, інших регіональних організацій). Необхідна також згода сторін воєнного конфлікту і визнання всіма його сторонами права міжнародної спільноти на проведення такої операції.

Оскільки миротворчі дії найчастіше проводяться в ситуаціях збройних конфліктів різних типів і самі нерідко припускають використання збройних сил і військових засобів, вимагає прояснення питання, чи є миротворчі операції в цілому різновидом воєн, тобто формою збройної боротьби. Існує підхід, згідно з яким МТО, принаймні ті з них, які відбуваються з використанням збройних сил, можуть бути віднесені до особливого типу «справедливих воєн» або «легітимних воєн» [19].

Слід відразу обумовити, що трактування МТО як військових дій обмежена в основному операціями зі встановлення миру (ОУМ) і деякою частиною операцій з підтримання миру, в яких довелося реально задіяти силові методи. Цілий ряд видів МТО (гуманітарна допомога, спостережні місії, операції по організації електоральних процесів та ін.) за визначенням не підпадають під трактування МТО як військових дій.

Миротворча діяльність міжнародного співтовариства синтезує в своїх ідеологічних і теоретичних обґрунтуваннях деякі компоненти першого і другого типів. Зокрема, міжнародне (світове) співтовариство оголошується апріорі «справедливим» суб'єктом, чії дії, в тому числі включають застосування військової сили, розглядаються як свідомо легітимні незалежно від їх змісту. Одночасно поширюється уявлення, що миротворчі дії щодо врегулювання конфліктів - це настільки ж природно справедливий тип діяльності, як, скажімо, відображення зовнішньої агресії. І навіть якщо він включає компоненти силових (військових) дій - це «особлива», дозволена війна [23].

У той же час ця схема легітимізації миротворчих операцій має ряд недоліків. Перш за все: хто має право виступати від імені світової спільноти? Чи дійсно механізм прийняття рішень про політичні (в тому числі військово-силових) діях від імені світової спільноти демократичний? Нарешті, чи контролює світову спільноту в режимі реального часу, які конкретно дії робляться в конфліктних регіонах від його імені політичними і військовими силами, які здійснюють миротворчі операції?

Організація Об'єднаних Націй традиційно розглядається в останні десятиліття як єдиний легітимний і універсальний представник світової спільноти. Однак ряд великих і сильних держав не раз заперечували легітимність дій ООН. Радянський Союз неодноразово критикував прийняте без його участі (і всупереч його опору) рішення Генеральної Асамблеї з проведення під прапором ООН операції в Кореї. США протягом 1980-х років перебували у своєрідній «сварці» з ООН, не вносили членські внески, критикували ООН за неефективність і робили силові дії в обхід і поза механізму ООН (досить згадати введення американських військ на Гренаду в 1983 р по рішенням Організації американських держав замість мандата ООН). Коли за мандатом ООН в 1991 році здійснювалася силова операція з витіснення Іраку з Кувейту і переслідуванню іракських військ на їх власній території, в Іраку та ряді інших ісламських держав була розгорнута широка

ідеологічна кампанія різкої критики ООН, в ході якої «блакитні каски» оголошувалися агресорами.

Те ж відбулося, коли після другої операції в Іраку в 2003 р. ООН спробувала розгорнути там свою штаб-квартиру для постконфліктного врегулювання. Таким чином, визнання початкової легітимності ООН як суб'єкта миротворчих операцій не носить універсального характеру, ситуативно і не раз піддавалося сумніву і критиці з боку держав-членів [18].

Строго кажучи, визнання світової спільноти в особі ООН реальним цілісним суб'єктом міжнародних відносин можливо тільки в рамках так званої модерністської (неоліберальної) методології міжнародних відносин, яка поряд з державою як традиційної «одиницею» міжнародних відносин визнає наявність і виправданість існування інших, недержавних суб'єктів МО - наддержавних об'єднань, спілок, транснаціональних акторів. Трохи перебільшуючи, можна сказати, що визнання ООН реальним цілісним суб'єктом міжнародних відносин можливе лише на базі тих методологічних підходів, які готові визнати реальним суб'єктом міжнародних відносин і САВ (мережа всесвітнього супутникового телемовлення).

Отже, стан взаємовідносин сторін повинен свідчити або про тривалу неспроможність досягти політичних цілей воєнно-політичного конфлікту за допомогою військово-силових методів, або про військову, економічну чи іншу форму тиску міжнародної спільноти чи окремих держав на сторони з метою створення умов для проведення міжнародної миротворчої операції. Відтак, міжнародні миротворчі операції – це завжди комплекс дій та заходів, а не якісь окремі розрізнені дії чи заходи.

Так, В. Лисак одним з механізмів попередження та подолання криз вважає миротворчі операції або миротворчість. Поняття миротворчості даний автор трактує як творення миру. На його думку, миротворчість представляє собою операції, які направлені на підтримку миру та безпеки. Цей термін та перші миротворчі операції були пов'язані з діяльністю Генерального секретаря ООН Дага Хаммаршельда, який обіймав цю посаду два терміни – з

10 квітня 1953 р. до 18 вересня 1961 року (загинув в авіакатастрофі на території Африки під час проведення миротворчої місії) [5].

Сьогодні дуже змінилися умови діяльності миротворчих контингентів, що викликає й зміну вимоги до них та розширення їх завдань. Вони стали складнішими та комплекснішими. Для їхнього якісного виконання спільно залучаються поліцейський, військовий та цивільний персонал, як складові миротворчих сил. Зростає частка цивільного персоналу миротворчих сил ООН. На цьому етапі розвитку миротворчої діяльності широко впроваджують цивільно-військові відносини, як важливий компонент міжнародних миротворчих операцій [23].

Сучасні тенденції розвитку воєнно-політичної обстановки в різних регіонах планети, зміна підходів до проблем миротворчої діяльності показали, що найрозвиненіші країни дедалі частіше схильні застосовувати так звані «коаліційні операції».

Міжнародні миротворчі операції знаходяться на стадії активного розвитку і є відносно новим явищем у світовому суспільстві. Отож правове обґрунтування таких операцій перебуває на стадії еволюції. Дослідження результативності миротворчих місій дають можливість стверджувати, що не всі вони є однаково ефективними. Зараз такі місії поділяють за типами мандатів: моніторингові місії – із мандатом на спостереження за перемир'ям, відведенням військ, демілітаризацією та ситуацією на лінії розмежування. Завжди відряджаються за згодою сторін конфлікту.

Традиційні місії – також відряджаються за згодою сторін, але із розширеним мандатом, а саме: поліцейські повноваження у буферній зоні та допомога у переговорах щодо мирної угоди.

Багатовимірні місії – так звані «операції другого покоління»; їх мандати визначаються за згодою сторін та стосуються коренів конфлікту: економічна відбудова, інституційні трансформації (реформа поліції, армії, судової системи, проведення виборів).

Місії з примусу – «операції третього покоління», які не потребують згоди сторін конфлікту і спираються на статті 25, 42 і 43 Хартії ООН щодо застосування сили задля гарантування реалізації цілей операції [2].

Слід зазначити, що неозброєні або легко озброєні місії з обмеженими мандатами практично не мають ефекту для підтримки миру. Натомість багатовимірні місії або місії з примусу, є значно ефективнішими для миротворчого процесу. Особливо це стосується роботи місій тоді, коли конфлікт ще триває. При цьому, обмежений мандат місії не тільки не сприяє миротворчому процесу, але й може навіть збільшити рівень агресії, наприклад, щодо цивільного населення.

У більшості випадків відбувається процес перерозподілу влади на відповідній території. Це виражається в направленні в район військового конфлікту окремих підрозділів, сил чи інших формувань з метою нав'язування волі міжнародної спільноти сторонам військово-політичного конфлікту або підпорядкування цій волі за допомогою силового примусу.

Як вказує В.Лисак, з огляду на колосальну кількість конфліктних ситуацій і затяжний процес регулювання можна говорити про те, що міжнародна спільнота до тепер не виробила дієвих механізмів вирішення цих проблем. Миротворчість все більше набуває популярності і перетворюється на один з актуальних видів міжнародної діяльності у світі. Однак попри всі здобутки після перегляду конфліктів у багатьох виникає думка, що проблем в подоланні наслідків цих конфліктів стало ще більше ніж їх було до міжнародного втручання [6].

А. Лега визначає, що операція з підтримання миру – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданням, місцем і часом дій об'єднаних міжнародних сил з підтримання миру і військових спостерігачів у зоні воєнного конфлікту, що проводяться у відповідності до мандату, який затверджено Радою Безпеки ООН і направлені на припинення воєнного конфлікту, створення умов, які сприяють політичному вирішенню протиріч і виключенню можливості рецидиву конфлікту [5].

В. Лисак вважає, що операції з відбудови миру включають заходи, спрямовані на відновлення життєдіяльності найважливіших елементів інфраструктури та цивільних інститутів країни у постконфліктний період із використанням як військових, так і невійськових засобів. Головна мета цих операцій – запобігання повторення конфлікту [6].

Однак під час проведення миротворчої операції примушення не носить форми війни з сторонами військового конфлікту, хоча й не виключає примушення до миру. Їх дії мають попереджувальний і обмежувальний характер, створюючи сприятливі умови для недопущення насилля. Це проявляється в обмеженні прагнення до влади сторони (сторін) військово-політичного конфлікту з метою створення сприятливих умов для ненасильницьких способів досягнення миру.

Миротворча операція виступає формою реалізації політики і володіє відповідним комплексом дій та заходів, які є обмеженими у часі та завжди відбуваються на території конфлікту військовими або напіввійськовими підрозділами, а також цивільними структурами згідно з рішенням Ради Безпеки ООН, інших міжнародних або регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки.

Врегулювання конфлікту передбачає виконання низки завдань, які можуть змінюватися та оновлюватися в процесі врегулювання. При цьому, мета міжнародної спільноти формує комплекс дії миротворчої операції. і це відбувається тоді, коли конфлікт вже розпочався.

Виходячи з сутності миротворчих операцій, можна окреслити їх основні ознаки:

1. Згода конфліктуючих держав або держави на проведення операції, а також держав, що надають контингенти щодо участі у неї. Операції, які здійснюються міжнародним органом і мають, звичайно, дійсно воєнний або потенційно воєнний характер у існуючому або потенційному конфлікті або кризовій ситуації, підставою яких є елемент згоди з більшістю або усіх сторін цього конфлікту.

2. Міжнародна збройна присутність у будь-якій формі. Операції ООН з підтримання миру – дії з використанням Збройних Сил або військових спостерігачів держав-членів Організації Об'єднаних Націй (ООН), що здійснюються Радою Безпеки ООН щодо підтримання міжнародного миру й безпеки.

3. Суворе використання сили лише у відповідності до мети операції або самозахисту. Миротворчі сили, як правило, отримують наказ відкривати вогонь з метою самозахисту і уникати бойових зіткнень.

4. Мета – попередження або припинення насильства. Метою миротворчих сил є попередження бойових дій, створення буферних зон, підтримання припинення вогню або допомога у забезпеченні громадського порядку. Миротворчість не є примусом до миру, мета якого – боротьба з агресією.

5. Створення умов для мирного врегулювання конфлікту. Операції з підтримання миру включають в себе й участь в підтримці місцевих законів й порядку або в створенні мирної обстановки щодо проведення виборів, плебісцитів тощо [5].

Суть викладених принципів зводиться до того, що згода, виражена сторонами у випадку виникнення внутрішнього збройного конфлікту ще до початку операції, є імперативом. За умов збройного міжнародного конфлікту згода сторін не потрібна. У багатьох випадках згода слугує ключовим елементом традиційного «підтримання миру». Сьогодні міжнародні миротворчі операції проходять під егідою таких міжнародних організацій як НАТО та ОБСЄ.

Слід звернути увагу на той факт, що не завжди миротворча операція може відбутися. Однією з головних умов має бути наявність відповідного політичного рішення міжнародної спільноти. Це може бути Рада Безпеки ООН, ОБСЄ, або інші регіональні організації. Необхідна також згода сторін військового конфлікту і визнання всіма його сторонами права міжнародної спільноти на проведення такої операції [11].

У порівнянні міжнародних миротворчих операцій з військовими операціями за цілями, формою, змістом, можна сказати, що міжнародні миротворчі операції є не стільки військовими акціями, спрямованими на розгром противника, скільки військово-політичними діями, з обов'язковим використанням військового компонента, щодо забезпечення виконання комплексу завдань, не властивого військовим структурам взагалі. Наприклад, забезпечення проведення виборів в окремих районах, направлення гуманітарних вантажів, забезпечення проведення переговорів, участь у розробці політичних рішень тощо. Втручання у ведення бойових дій між сторонами є, як правило, вимушеним, а не обов'язковим заходом. Воно викликається певними обставинами, передбаченими керівними документами ООН, але які виходять за рамки мандату і обумовлюються окремими резолюціями [25].

Електоральні операції є порівняно новою формою миротворчих операцій. Вони можуть бути як самостійними операціями, так і складовою більш масштабних операцій з постконфліктного врегулювання. Демократичні вибори – один з ефективних засобів запобігання та врегулювання конфліктів, оскільки демократично обрані уряди, як правило, не воюють один проти одного.

Зміщення акценту міжнародною спільнотою на ширше використання силових методів під час проведення операцій остаточно не змінить суть цих операцій як політичного інструменту врегулювання воєнно-політичних конфліктів. До основних політичних етапів такого врегулювання можна віднести: припинення вогню; розведення конфліктуючих сторін; власне політичне врегулювання або вироблення рішень щодо нього; розбудова миру.

Такий розподіл обумовлений досягненням окремих політичних цілей міжнародних миротворчих операцій, які, на відміну від політичних цілей війни, обумовлюють розгалужений комплекс завдань, кінцевим результатом якого є досягнення стану мирного співіснування сторін [21].

Його форма може вироблятися в ході проведення операції, при цьому, політична мета під час проведення операції може змінюватися. Цей розподіл окреслює також рамки всіх міжнародних миротворчих операцій, в яких виконуються завдання, покликані зменшити страждання мирного населення, не допустити розширення наслідків конфлікту, забезпечити безпеку військового контингенту тощо.

Форма та назва цих завдань – гуманітарна інтервенція, евакуація, операція з сприяння тощо) не має суттєвої ролі. В цілому, в основу теорії та практики миротворчих операцій повинні бути покладені п'ять найважливіших аспектів: наявність гнучкої, адаптованої до сучасних умов доктрини; визначення принципів комплектування особового складу; досягнення відповідного рівня бойової підготовки з використанням механізму проведення спільних багатонаціональних навчань; об'єднання зусиль військових та інших державних організацій (таких як поліція, митна служба, сили цивільної оборони тощо) для вирішення різноманітних завдань, що виникають під час миротворчих операцій; наявність розвинутої системи управління та контролю.

Сьогодні досить багато конфліктів можуть здатися далекими для тих, хто не перебуває безпосередньо на лінії вогню. Однак світові держави повинні співставляти ризики, з якими пов'язані дії, з очевидними небезпеками бездіяльності. Нездатність міжнародного співтовариства вжити заходів для вирішення конфліктів та їхнього мирного врегулювання можуть спричинити розширення конфліктів і збільшення кола їх учасників.

Останні конфлікти говорять про те, що громадянські війни між сторонами в одній країні можуть дестабілізувати сусідні країни й поширюватися на інші регіони. Такі процеси викликають багато проблем різного характеру. Це торгівля наркотичними речовинами, незаконна торгівля зброєю, тероризм, біженці, шкода навколишньому середовищу. Їхні наслідки відчуваються далеко за межами безпосередньої зони конфлікту [6].

Для вирішення цих та інших глобальних проблем необхідна міжнародна співпраця та співробітництво. Таким чином, міжнародні миротворчі операції

й на сьогодні досить дієвим політичним інструментом врегулювання військово-політичних конфліктів, який забезпечує вирішення комплексу завдань, які не можуть бути вирішені жодною державою окремо.

Політичні, гуманітарні, економічні, соціальні та інші глибинні причини конфліктів в більшості випадків не можуть бути ефективно вирішені, якщо їх трактувати незалежно один від одного. Їх потрібно розглядати комплексно. Тому є важливим своєчасно організувати і скоординувати дії щодо запобігання потенційних або фактичних ситуацій [16].

Аналізуючи зміст визначення, що міститься в Законі України, слід зауважити, що воно не має, принаймні, двох важливих ознак, які повинні характеризувати якісну сторону будь(якої операції. Це, по-перше, поняття, які повинні вказувати на часові рамки операції. Тобто, операція повинна мати свій початок і завершення.

У визначенні часові рамки окреслено надто невиразно. З одного боку, рішення Ради Безпеки ООН має визначати умови початку і закінчення операції. Згідно з визначенням, операція може бути нескінченною (теоретично), що не зовсім коректно з політичної точки зору. Терміни мають окреслювати досягнення політичної мети операції.

По-друге, просторова величина у трактуванні, яке подається Законом, також не визначена. Саме проведення операції в районі воєнного конфлікту (на певній території, в акваторії або у повітряному просторі) визначає її суть як інструмента досягнення миру між конфліктуючими сторонами.

Міжнародні миротворчі операції неможливо проводити поза районом воєнно-політичного конфлікту, не втручаючись у відносини між сторонами. Нарешті, таке формулювання, як „міжнародні дії або заходи” є надто розпливчастим, неконкретизованим, політично завуальованим. Під ним можна розуміти заяви (як форми дії), накладання вето на окремі види діяльності, застосування ембарго тощо.

Не розкрито також, хоча б частково, рамки, що окреслюють масштаб міжнародних миротворчих операцій. Згідно з цим визначенням, терміном

„операція” може бути названа присутність одного цивільного спостерігача в районі воєнного конфлікту чи поблизу нього (що часто й практикується).

Практика здійснення міжнародних миротворчих операцій з часу створення ООН свідчить, що переважна частина завдань у них покладається на військові підрозділи або воєнізовані формування як найбільш організовані елементи суспільства, здатні діяти в районах воєнних конфліктів (в умовах ведення збройної боротьби).

До сил та засобів міжнародних миротворчих операцій належать також цивільні спеціалісти, підрозділи та окремі цивільні структури (будівельні організації, фірми тощо). Структура і функції сил і засобів міжнародних миротворчих операцій не є визначеними і залежать від багатьох факторів – масштабів конфлікту, ставлення міжнародної спільноти до конфлікту, зацікавленості окремих держав у його розв’язанні, внутрішніх чинників і мотивів воєнно-політичного конфлікту.

Запропоноване визначення не містить зайвих подробиць і уточнень, використаних, наприклад, у Законі України „Про участь України в міжнародних миротворчих операціях”. Адже врегулювання конфлікту вже передбачає виконання низки завдань (а їх дуже багато), відтак перелічувати одні з них й оминати інші недоцільно. До того ж, нові завдання, що неминуче виникають в процесі врегулювання (запобігання) воєнного конфлікту, в принципі вже передбачатимуться [5].

Однак порівняння міжнародних миротворчих операцій з військовими операціями за цілями, формою, змістом (таблиця) дозволяє зробити висновок, який підтримується окремими авторами: міжнародні миротворчі операції є не стільки військовими акціями (спрямованими на розгром противника), скільки військово-політичними діями (з обов’язковим використанням військового компонента) щодо забезпечення виконання комплексу завдань, не властивого військовим структурам взагалі.

Однак спільними рисами військових операцій і міжнародних миротворчих операцій є те, що вони залишаються „продовженням політики іншими засобами” [6].

Причому під терміном „продовження політики” розуміється передусім не підпорядкованість військових цивільній владі, а попередження, що головна стратегія війни, миротворчої операції або іншої перспективної дії має бути виведена з-під впливу тимчасових потреб, що обумовлюють локальні успіхи (тимчасовий успіх акції не повинен вносити плутанини у вже прораховані дії).

Якщо у випадку війни прораховані дії – військові, то у міжнародних миротворчих операціях такі прораховані дії є переважно політичними. Тому неуспіх міжнародної миротворчої операції – це насамперед неуспіх конкретної політики врегулювання. У випадках неуспіху жодне кількісне нарощування військових контингентів у районах воєнно-політичних конфліктів не матиме успіху і буде заздалегідь приречене на провал.

Це було яскраво продемонстровано, зокрема, під час наймасштабніших міжнародних миротворчих операцій 1992 – 1999 років на території колишньої Югославії. Виходячи з цього досвіду, сучасний перехід ООН до ширшого застосування військової сили під час проведення міжнародних миротворчих операцій (рішення від 1 грудня 2004 року) є не що інше, як зміна політичних підходів до врегулювання воєнно-політичних конфліктів.

Однак зміщення акценту міжнародною спільнотою на ширше використання силових методів під час проведення операцій остаточно не змінить суті цих операцій як політичного інструмента врегулювання воєнно-політичних конфліктів.

До основних політичних етапів такого врегулювання, яке останнім часом викристалізувалося досить чітко, можна віднести: припинення вогню; розведення конфліктуючих сторін; власне політичне врегулювання або вироблення рішень щодо нього; розбудова миру.

РОЗДІЛ 2

Позиції сторін та переговорні майданчики у комунікації миротворчої місії на сході України

2.1. Позиція України у переговорах щодо миротворчої місії ООН на Донбасі

Ідея введення миротворців ООН на Донбас розглядається з лютого 2015 року, причому з подачі української сторони. Навесні 2015 року президент Петро Порошенко запровадив рішення Ради нацбезпеки і оборони «Про звернення до Організації Об'єднаних Націй із проханням відправити на Донбас миротворчий контингент». У пояснювальній записці йшлося про те, що розгортання в Україні міжнародної місії з підтримки безпеки «дозволить забезпечити ефективну імплементацію Мінських домовленостей, перш за все в частині невідкладного та всеосяжного припинення вогню, відведення всіх важких озброєнь, виведення всіх іноземних збройних формувань, військової техніки та найманців із території України, роззброєння всіх незаконних збройних формувань» [5].

У березні 2015 року ООН вже отримувала від України офіційне прохання про відправку миротворчого контингенту. Однак тоді на заваді стало те, що для прийняття рішення потрібна резолюція Ради безпеки.

4 червня 2015 року Верховна Рада прийняла Закон про перебування підрозділів іноземних військ на території України. У нього, зокрема, був доданий пункт, який передбачає, що такі війська можуть бути допущені в Україну для «надання Україні, на її прохання, допомоги у вигляді проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру і безпеки на підставі рішення ООН та/або ЄС» [16]. При цьому, законом заборонили брати участь у таких операціях країнам, які «розв'язують проти України збройну агресію», що виключає участь у миротворчих операціях Росію.

Росія ж усіляко заперечує свою причетність до війни в Україні, називає її громадянським протистоянням і закликає вважати так звані «ДНР» та «ЛНР»

другою стороною конфлікту, з якою слід домовлятися Україні. Це абсолютно не влаштовує українську сторону. Більш того, як раніше зазначав представник України в Тристоронній контактній групі з урегулювання ситуації на Донбасі Євген Марчук, введення миротворців ООН якраз і означатиме, що в Україні розгорівся внутрішній конфлікт: «Тому що миротворці ніколи не вводяться, коли воюють дві країни» [7].

Таким чином, позитивне рішення Ради Безпеки ООН про введення миротворчої місії на Донбас, як це не дивно, може зіграти вже не на користь українській стороні. Оскільки резолюцію направила Росія, це робить її не стороною конфлікту, а мирним посередником у його вирішенні. Крім того, розміщення «блакитних касок» на лінії зіткнення в нинішній політичній ситуації дійсно може створити враження, що в Україні розгорілася громадянська війна й вирішувати конфлікт необхідно в рамках переговорів між протиборчими сторонами – Україною та самопроголошеними «республіками».

З лютого 2014 року агресія переросла у фазу неприхованого воєнного втручання. Сьомий рік триває війна Російської Федерації проти України.

За цей час Росія анексувала Крим і окупувала значні території українського Донбасу. Фактично обмежила суверенітет України в Азовському морі.

У 2020 році попри ілюзорну стабільність на фронті Росія розгорнула потужні інформаційно-психологічні, дипломатичні, фінансово-економічні кампанії проти України та українців.

У політичній складовій цієї війни перемоги російської агентури «армії Медведчука» на фронтах інформаційної, економічної, політичної війни стали головним здобутком Росії. Особливо успіх колаборантських сил на місцевих виборах восени 2020 року.

Цьогоріч попри скорочення військової компоненти значно збільшилися інші невоєнні форми агресії. Ситуація на фронті, окопна війна з жорсткими

заборами відповідати вогнем, попри гадану стабільність, призводить до посилення «втоми від війни» і поширення негативних настроїв.

Серед найгостріших воєнних інцидентів – атака другого армійського корпусу ЗРФ під Золотим (бій за позицію «Баня») 18 лютого 2020 року; ПТРК-атака 10 березня 2020 року під Пісками; бій та розстріл української евакуаційної групи під Зайцевим 13 липня 2020 року. Масові штучно створені пожежі на лінії фронту у кінці серпня 2020 року.

Верховний Головнокомандувач Президент Володимир Зеленський фактично відмовився відновлювати суверенітет і територіальну цілісність країни за допомогою збройних сил та продовжує надмірно сподіватися на непрацюючі квазідипломатичні методи: роботу ТКГ у Мінську та Нормандський формат за участі президентів Франції Емануеля Макрона, президента Росії Володимира Путіна, та канцлера Німеччини Ангели Меркель.

Остання зустріч у Нормандському форматі відбулася ще у грудні 2019 року. У 2020 році відбулася лише відеоконференція, та й то нижчого представницького рівня – політичних радників лідерів держав «Нормандського формату»

У липні 2020 з посади очільника української делегації в так званій Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання подій на Донбасі пішов другий Президент України Леонід Кучма. Його на посаді змінив останній перший секретар ЦК КПУ і перший Президент України Леонід Кравчук. Його першим заступником став Вітольд Фокін – останній голова ради міністрів УРСР. Він був змушений залишити посаду після скандальних висловів, що «не бачить жодного підтвердження того, що на Донбасі ведеться війна між Україною та Росією» та виступив за «загальну амністію» російських військових злочинців.

У листопаді 2020 року голова української делегації в Мінській ТКГ Леонід Кравчук в інтерв'ю російському агентству ТАСС фактично розписався у недієвості Мінського формату й озвучив думку про пошуки нового міжнародного майданчику для переговорів.

У жовтні 2020 року під час місцевих виборів Президент Володимир Зеленський провів паралельне опитування, в якому поцікавився: «Чи потрібно Україні підняти сьогодні на міжнародному рівні питання про використання гарантій безпеки, визначених Будапештським меморандумом?».

На початку грудня 2020 року сплив річний термін, який оголосив Володимир Зеленський для реалізації сценарію, прописаного в Мінських угодах.

У 2020 році було досягнуто формальних домовленостей (які реально не виконувалися) щодо продовження всеохоплюючого безстрокового так званого хлібного перемир'я із 21 липня 2019 року – на всеохоплююче, безстрокове «посилене перемир'я» з 27 липня 2020 року.

З початку російсько-української війни майже два мільйони громадян України – мешканців Криму – та понад 3 мільйони 800 тисяч мешканців окупованих територій Донецької та Луганської областей опинилися під російською окупацією. Щодо них здійснюються військові злочини з елементами етнічних чисток. Порушують їхні громадянські права. Репресують за мовними та релігійними ознаками. Існує поширена практика політичного заручництва та кримінального переслідування громадян України, які зберегли своє українське громадянство та відмовляються співпрацювати з окупантами. Окуповане населення потерпає від нестачі продовольства та тотального порушення прав людини. Майже 1,5 млн громадян отримали статус внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій Донбасу і Криму [17].

У грудні 2020 прокурор Міжнародного кримінального суду в Гаазі Фата Бенсуда заявила про завершення формальної експертизи російських злочинів в Криму і на Донбасі.

Російська Федерація, утримуючи «гарячу війну» на паузі у фазі низькоінтенсивного збройного протистояння, розширює та поглиблює невійськову складову агресії, формування потужного проросійського парламентського лобі, сепаратистські та антиукраїнські настрої на звільнених

від окупації територіях Донбасу та на Півдні і Сході України. Паралельно Росія працює на поглиблення політичної та економічної кризи в Україні.

Величезні кошти направлені на світоглядну війну через мережу проросійських каналів в Україні та підривну роботу в електронних ЗМІ та соціальних мережах. Фактично реалізується сценарій на «розвал України».

Глибока криза нестачі питної води в Криму може підштовхнути Росію до ескалації процесів та планів агресії щодо України, перевага надається сценарію «Руської весни-2». З цією метою реалізується план деморалізації та зачистки на окупованих територіях проукраїнських сил.

Продовження парламентською більшістю дії Закону про так званий особливий статус («Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей») на 2020 рік, а також свідомий провал другий рік поспіль Державного оборонного замовлення свідчить про нездатність політичної еліти розв'язати проблему повернення окупованих територій та завершення війни на українських умовах.

Прихід демократичної адміністрації у США може стимулювати пошук шляхів до розрядки з Росією як це було у 2008 році, що може супроводжуватися політикою «примушування до миру» на російських умовах.

Спостерігатимемо стагнацію Нормандського формату та повну неконструктивність переговорів у Мінську [7].

2.2. Спроби РФ перехопити ініціативу миротворчої місії в 2017 р.

У вересні 2017 року президент Росії Володимир Путін погодився з ідеєю введення миротворців ООН на частину українського Донбасу, який не контролює українська влада.

Втім, Київ, його західні союзники, з одного боку, і Москва, з іншого, - мають різні позиції щодо мандату такої місії ООН. Росія пропонує розмістити миротворців на лінії розмежування сторін на Донбасі, а Україна з партнерами наполягають, що миротворці мають перебувати на всій окупованій території, включно з неконтрольованою частиною державного українсько-російського

кордону. Адже розміщення миротворців на кордоні з Росією буде означати фактичне перекриття каналу поставок зброї та боєприпасів бойовикам [25].

9 січня 2018 року посол України в ООН Володимир Єльченко повідомив, що РФ відкинула практично всі важливі положення щодо миротворчої операції на Донбасі, які запропонувала Рада безпеки ООН.

За його словами, Радбез був готовий починати роботу над мандатом миротворчої операції, але Росія відкинула практично всі важливі положення і повернулася до своєї ідеї про «дивну операцію, де миротворці ООН охороняли б спостерігачів ОБСЄ». Він вкотре наголосив, що миротворці мають стояти на державному кордоні між Україною і Росією, але Москва цей варіант відкидає. «Тому мені здається, що найближчим часом зрушень у цьому питанні не буде. Так, шанс був, але Росія його не використала чи не дала можливості використати його», - наголосив дипломат. Посол додав, що, на його думку, Росія від початку взагалі не хотіла миротворчої операції ООН на території Донбасу [22].

Крім того, у червні 2018 року, тодішній ватажок бойовиків самоназваної «ДНР» Олександр Захарченко навіть пообіцяв стріляти по миротворцях ООН, якщо їх введуть на Донбас без згоди «республік». Він заявив, що бойовики підтримують пропозицію Росії щодо розміщення "блакитних шоломів" тільки на лінії зіткнення та охорону миротворцями місії ОБСЄ.

У вересні 2017 року президент РФ В.В. Путін заявив, що підтримує ідею присутності миротворців на Донбасі. Хоча, як і раніше, повноваження місії в Києві та Москві уявляють по-різному.

24 вересня 2017 р. президент України П.О. Порошенко відреагував на слова російського президента та назвав пропозицію Путіна щодо миротворчої місії ООН на Донбасі «замилуванням очей», наголосивши, що Київ прагне розташування міжнародних контингентів по всій зоні ведення бойових дій. «Ми прагнемо справжньої миротворчої місії ООН, яка б передбачала розташування міжнародних контингентів по всій зоні ведення бойових дій як передумову для припинення вогню, забезпечення політичного процесу і

проведення на Донбасі вільних місцевих виборів», – наголосив президент. «Путіну важливо зберегти присутність в Україні російських військ, що він офіційно заперечує. І, аби російський кордон залишався відкритим для можливості відправки підкріплення. Така місія є просто замилюванням очей», – підкреслив Порошенко.

А вже 25 вересня 2017 р. спецпредставник Держдепартаменту США по Україні Курт Волкер заявив, що Швеція, Фінляндія, Австрія, Білорусь, Сербія і Туреччина заявили про готовність взяти участь у миротворчій місії ООН на Донбасі. Про це Волкер зазначив, що не може відповідати на питання про чисельність миротворців, необхідної для місії на Донбасі. У той же час він підкреслив, що ряд країн вже заявив про готовність прийняти в ній участь. Він також додав, що на сьогодні опрацьовуються варіанти введення місії на окупований Донбас. «Якщо ми зможемо домогтися виведення російських військ з України, перш ніж Україна направить свої війська, повернути територію під свій контроль, туди прибудуть сили з мандатом ООН. Вони візьмуть контроль від Росії. Вони встановлять безпеку, забезпечать, щоб люди там були захищені, і про них піклувалися, і тоді ми здійснили б ці політичні кроки в рамках мінських угод», - зазначив Курт Волкер.

Того ж дня представник України у підгрупі з питань безпеки контактної групи по врегулюванню ситуації на Донбасі Євген Марчук заявив, що миротворча місія зможе прибути на Донбас лише через десять місяців після відповідного рішення Генеральної Асамблеї. За його словами, миротворчих військ ООН немає, вони формуються під конкретну задачу, після чого на територію направляють групу для вивчення ситуації, після чого визначається необхідне число миротворців [8].

Під час виступу на 73-й сесії Генасамблеї ООН 25 вересня 2017 р. президент П.О. Порошенко також закликав ООН ввести миротворчу місію на Донбас. «Хочу нагадати, що звернення моєї країни щодо розгортання операції з підтримання миру ООН на окупованій території Донбасу, досі не було задоволено. Ми розглядаємо це як випробування здатності нашої Організації

вирішувати складні конфліктні ситуації. Тест, який ООН має пройти», - зауважив він.

27 вересня 2017 р. стало відомо, що Україна разом зі Сполученими Штатами Америки, Францією та Німеччиною готують до внесення на голосування Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй проект резолюції про введення миротворчої місії ООН на Донбас.

Міністр закордонних справ П. Клімкін наголосив, що важливо мати не тільки військовий компонент місії ООН на Донбасі, а також вводити міжнародну адміністрацію та поліцейський компонент.

Російська сторона, яка до 2017 р. послідовно заперечувала ідею миротворців, несподівано для всіх запропонувала свій варіант. В цей час США ухвалювали рішення про поставки летальної зброї Україні. Позиція російської сторони ґрунтувалася виключно на необхідності виконання Мінських угод, які не містять згадки про миротворців. Тому аби не втрачати контроль над самопроголошеними республіками РФ пропонувала розмістити миротворців лише на лінії розмежування. Після переговорів з канцлеркою ФРН А. Меркель відмовившись від цієї ідеї російські політики вдалися до дискредитації ідеї миротворців на Донбасі.

2.3. Переговорний процес Волкер-Сурков та його результати

Зовнішню політику Белграда ЗМІ часто називають "сидінням на двох стільцях", тобто спробою вгодити як ЄС, так і Росії. Колишній посол США в РФ Джон Теффт повідомив, що Волкер і Сурков можуть обговорити на зустрічі питання про миротворчу місію ООН на Донбасі.

Було обговорено з Владиславом Сурковим питання відновлення територіальної цілісності і безпеки України. Перша зустріч Суркова і Волкера відбулася 21 серпня в Мінську. Помічник президента Росії назвав зустріч конструктивною.

Згодом у столиці Сербії Белграді відбулися переговори спецпредставника Держдепартаменту США по Україні Курта Волкера і

помічника президента Росії Владислава Суркова щодо перемир'я на сході України.

Голова сербської дипломатії заявив, що ця зустріч – «показник зміни та покращення зовнішньополітичної позиції Сербії». Сербські ЗМІ вважають, що ця зустріч відбувається у Сербії, тому що Сурков є в списку санкцій Заходу щодо Росії і не може в'їжджати до країн Євросоюзу.

Дубайський пакет пропозицій США з ініціативи Росії про розгортання місії ООН на південному сході України виглядає цілком реалізованим, Москва уважно вивчить його і своєчасно дасть відповідь, так заявив ТАСС помічник президента Росії Владислав Сурков за підсумками зустрічі зі спецпредставником Держдепартаменту по Україні Куртом Волкером.

«Основною темою переговорів знову стало обговорення російської ініціативи щодо розгортання на південному сході України місії ООН, - розповів помічник президента Росії. Американці на цей раз привезли набагато більш конструктивні пропозиції [11].

За словами Суркова, головне в ньому - досить докладний план поетапного розгортання місії в ув'язці з реалізацією політичних пунктів мінських угод. «Це збалансований підхід, якого ми весь час добиваємося. Ми його уважно вивчимо і своєчасно дамо відповідь. Після чого запросимо Курта і його колег на нову зустріч», - зазначив Сурков.

«Дубайський пакет» американських напрацювань, на відміну від «белградського», в цілому виглядає цілком реалізованим. Принаймні, на перший погляд», - сказав він, додавши, що в документі описаний детальний план розгортання місії з урахуванням політичних пунктів Мінських угод.

Помічник президента РФ Владислав Сурков і спецпредставник президента США з питань України Курт Волкер не виробили на зустрічі в Дубаї єдиної позиції щодо закону про реінтеграцію Донбасу.

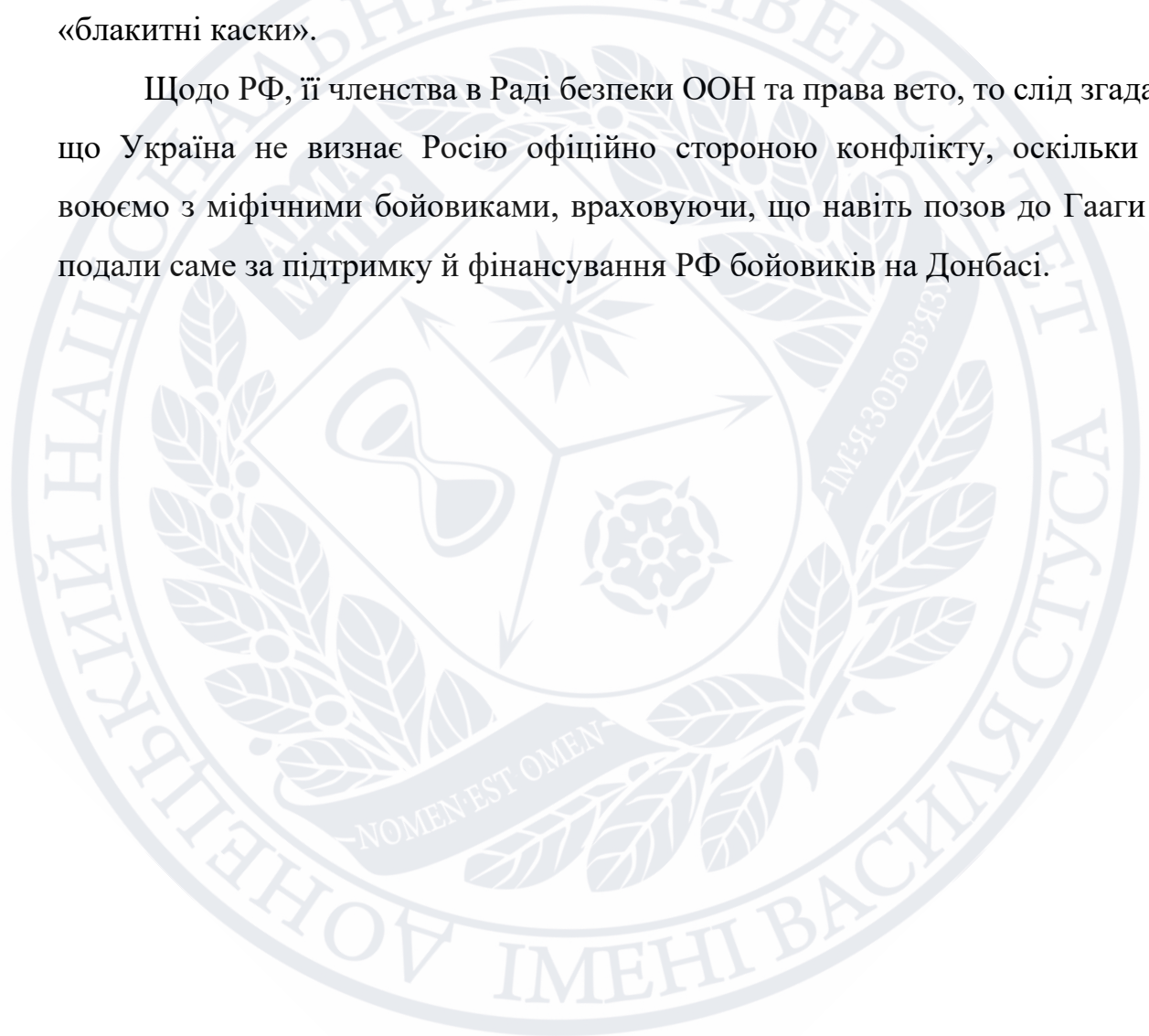
На момент переговорів текст цього закону не був опублікований. Але вже ясно, що його мета - запізнити легалізацію незаконних дій київської влади

в ході конфлікту на південному сході. Протягом трьох років Україна незаконно застосовує армію проти власних громадян, - так заявив Сурков.

Переговори про введення миротворців на Донбас – це нескінченний процес. Він нікому не заважає й ні на що не впливає.

Тобто, якщо ми офіційно визнаємо факт війни, причому не дуже важливо, якої саме – громадянської, міжконфесійної, етнічної, релігійної, міждержавної. Просто слово «війна» є підставою для розгляду питання про «блакитні каски».

Щодо РФ, її членства в Раді безпеки ООН та права вето, то слід згадати, що Україна не визнає Росію офіційно стороною конфлікту, оскільки ми воюємо з міфічними бойовиками, враховуючи, що навіть позов до Гааги ми подали саме за підтримку й фінансування РФ бойовиків на Донбасі.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЙНА ЧАСТИНА ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Параметри миротворчої місії для врегулювання конфлікту на сході України

Серед головних пропозицій - миротворчий контингент на Донбасі кількості до 20 тисяч військових і 4 тисяч поліцейських. Вони «не повинні представляти країни НАТО» і мають бути прийнятними як для України, так і для Росії, яка послідовно відкидає свою участь у конфлікті на Донбасі.

«Контингент може включати Білорусь, Казахстан, Монголію, але також і Австрію, Фінляндію чи Швецію, так само, як і низку країн Південної Америки. На додачу, може йтися і про деяких членів НАТО, які сприймаються Росією як друзі, наприклад, Грецію».

Експерти і політики, яких ВВС Україна запитала про слушність таких порад, звертали увагу, що миротворців ООН на Донбасі у найкращому разі можна очікувати не раніше, ніж через два роки.

Цьому може завадити і складний процес переговорів з усіма зацікавленими сторонами, і те, що остаточне рішення ухвалюватиме Рада безпеки ООН, одним із постійних членів якої є Росія.

Проте надзвичайно важливою є не кількість контингенту - 20, 30 чи 40 тисяч миротворців, - а те, що, вони там робитимуть. Тільки після цього можна вирішити, скільки людей потрібно. Крім того, дуже важливою є підготовча робота серед місцевого населення [14].

Порозуміння з місцевим населенням - один із ключів до успіху миротворчої місії. Подобається це чи ні, нам треба шукати шляхи до компромісу. Справа лише у межі цього компромісу.

Розуміючи величезну площу, яка є тимчасово окупованою, - 17,5 тисяч квадратних кілометрів Донецької і Луганської областей і 409 км неконтрольованого кордону з Росією, - однозначно, що контингент у 20 тисяч не зможе у визначені терміни на цій території виконати мандат миротворчої

місії. Тому варто вимагати посилення цього контингенту підрозділами ЗСУ і Національної гвардії.

Щодо дозволу різним країнам брати участь у миротворчому контингенті, які мають спільну з Росією систему управління збройними силами та державними ресурсами, то український парламент не дозволить таким країнам брати участь.

Якщо ми подивимося на 17 тисяч квадратних кілометрів (окупованої) території в Україні, і порівняємо з тим таки Ліваном (на 4 тисячі кілометрів 10 тисяч миротворців), то очевидно, що для посилення мандату треба думати про якесь поєднання зі спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ [23].

Щодо країн, то в ООН є достатньо перекладачів (аби миротворці могли вільно спілкуватися з місцевим населенням), щоб тих держав, які нам нав'язує Росія, і які мають не нейтральну позицію щодо України, зокрема, і Білорусь, у складі контингенту не було. 20 тисяч - це замало. 30-40 тисяч може бути достатньо стосовно миротворчого контингенту.

З точки зору механізму прийняття рішень, ООН має підписувати меморандум з усіма відповідними сторонами, зафіксувавши їх згоду на розміщення миротворчих сил та їхній мандат. Тобто, ООН говоритиме з усіма сторонами, а не Україна чи Росія.

Один із принципів, який вважаю бажаним, має бути менша кількість країн, але більша кількість контингенту, який представить кожна країна, щоб уникнути строкатості. Ми вважаємо, що провідною нацією може бути Фінляндія або Швеція. Є також принцип, за яким як правило, країни-сусіди не повинні бути представлені у миротворчому контингенті. Але з кожного правила є винятки. Якщо під час переговорів буде домовлено, що у місії будуть представлені і країни НАТО, і ОДКБ, то, наприклад, з боку НАТО це можуть бути Норвегія і Іспанія, а з боку ОДКБ - Білорусь і Казахстан.

Там також йдеться, що мета місії - не мир як такий, а створення умов для проведення виборів, оминаючи такі пункти, як встановлення безпеки, правосуддя та амністія, відновлення економіки, зруйнованої не Україною.

Як би там не було, але можливість введення на Донбас миротворців обговорюється вже не один рік, причому не тільки на експертному рівні – президент Петро Порошенко ще 18 лютого 2015 року вів у дію рішення РНБО про звернення до ООН і Євросоюзу щодо розгортання в Україні міжнародної операції з підтримання миру й безпеки.

Це сталося відразу після завершення важких боїв під Дебальцевим. Україна справді має право розраховувати на допомогу ООН, особливо після того, як сама взяла участь у 15 місіях під егідою цієї організації (3 з них, у Конго, Ліберії і Кот-д'Івуарі, ще тривають). Однак миротворці ООН можуть не виправдати надій, які на них покладають у нашій країні [27].

По-перше, для того, щоб ухвалити рішення про введення миротворчого контингенту ООН в Україну, потрібне рішення Ради безпеки ООН, де Росія має право вето і може застосувати його, як уже не раз робила в минулому.

Українці стали більше підтримувати ідею введення миротворців на Донбас. Велика частина українців підтримують введення на Донбас міжнародних миротворчих сил. Таку ідею підтримали 60% опитаних в ході свіжого соціологічного дослідження респондентів

По-друге, навіть якщо вдасться якимось чином ігнорувати позицію Росії, то сили ООН, що будуть розміщуватися на лінії розмежування на Донбасі, повинні бути досить численні для того, щоб домогтися повного припинення вогню і розведення сторін. Їхня чисельність має бути співставна з чисельністю хоча б однієї з протиборчих сторін, а значить, сягати 40-50 тисяч осіб. Це надзвичайно великий контингент, тому його формування й розгортання може забрати дуже багато часу і сил.

По-третє, виникають сумніви в ефективності самої місії. Для її успішних дій необхідна зацікавленість усіх сторін у мирному вирішенні конфлікту. І якщо зацікавленість української сторони присутня, то хто є іншою стороною? Значить, необхідно визнавати представників незаконних «ДНР» і «ЛНР» повноправними учасниками конфлікту, що вигідно Росії, але невигідно Україні, або шукати контактів з Росією, яка всіляко дистанціюється від своєї

участі у війні на сході України, вважаючи це внутрішнім конфліктом на території нашої країни.

Недотримання цієї умови поставить під загрозу життя самих миротворців, оскільки тоді бойовики «ДНР» і «ЛНР» зможуть вважати себе вільними від всіх зобов'язань. Схожа ситуація склалася, наприклад, у Сомалі 1993 року, коли лідер однієї з протиборчих угруповань Мохаммед Айдід почав організовувати напади на миротворців ООН. У результаті «блакитні каски» були втягнуті в бойові дії, а мирний процес у Сомалі – зірваний.

Можна ігнорувати навіть ці обставини, але тоді Україну може не влаштувати сам формат місії ООН через порядок застосування зброї: «блакитні каски» можуть стріляти винятково з метою самооборони. Представники НАТО в цьому сенсі діють більш жорстко: миротворці Альянсу можуть відкривати вогонь, якщо виникає хоча б підозра щодо того, що проти них може бути застосована зброя [30].

Водночас надій на те, що Альянс захоче направити своїх миротворців до України, мабуть, ще менше, ніж у випадку з ООН. І, нарешті, по-четверте, присутність «блакитних касок» далеко не завжди припиняє конфлікт. За приклад можна, знову ж таки, взяти ситуацію в Сомалі. Крім того, врегулювання конфлікту завжди потребує часу. Іноді дуже тривалого. Зокрема, досі продовжуються місії ООН, розгорнуті у 1948 і 1949 роках унаслідок першої арабо-ізраїльської та індо-пакистанських воєн. Очевидно, що у 21 столітті світ не став безпечнішим місцем. Ми продовжуємо бути свідками війн та агресії, навіть на Європейському континенті.

Ініціатива Генерального секретаря ООН щодо зміцнення взаємодії між усіма учасниками, залученими до миротворчої діяльності - це саме те, чого вимагає наша Організація з метою забезпечення більшої ефективності та більшої надійності цього важливого інструменту", - заявив він.

30 жовтня 2017 року під час робочого візиту до Великої Британії
Перший заступник Голови Верховної Ради України Ірина Геращенко

зустрілась з Міністром Великої Британії у справах Європи і Америки Аланом Данканом.

В ході зустрічі було обговорено широке коло питань, зокрема, порушення прав людини в окупованому Криму і ситуація з безпекою на Донбасі.

Перший віце-спікер зазначила систематичні порушення прав людини в окупованому Криму і повідомила про понад 40 представників кримськотатарського народу, які стали заручниками окупаційної влади Криму.

Представник підгрупи з гуманітарних питань ТКГ закликала активізувати спільні зусилля для звільнення незаконно утримуваних громадян України. «Це неприпустимо, коли сьогодні в центрі Європи українців примусово утримують в місцях неволі. Ми очікуємо більш жорсткої позиції світової спільноти в питанні звільнення заручників і виступаємо за залучення всіх можливих механізмів для вирішення цього питання », - зазначила І. Геращенко.

Під час зустрічі також було обговорено питання щодо розгортання миротворчої місії на Донбасі. Зазначено, що українська сторона наполягає на введенні миротворчої місії ООН на всій тимчасово неконтрольованій території Донбасу, включаючи відповідну ділянку українсько-російського державного кордону, і підкреслила неможливість участі в місії ООН представників держави-окупанта. Це є абсолютно неприпустимим для України через можливість порушення територіальної цілісності країни.

3.2. Побоювання України щодо мандату та завдань миротворчої місії

Залишаються невирішеними ряд міжнародно-правових питань щодо розгортання миротворчої операції на сході України: легітимізація миротворчої операції, комплектування миротворчого контингенту.

Для ООН прийнятним є розміщення миротворчих сил на міжнародно-визнаному кордоні України і РФ. Це дозволить припинити підтримку сепаратистів з російської території. Позиція РФ полягає в розділі конфліктуючих сторін за фактичною лінією зіткнення. Це означає, що потенційні миротворці, якщо будуть спрямовані в зону конфлікту, з'являться в глибині української території. Їх присутність матиме “заморожуючу” функцію і не дозволить Збройним Силам України проводити заходи щодо забезпечення національної безпеки і оборони, повернення контролю над тимчасово окупованими територіями в Донецькій і Луганській областях.

Існує два основних типи операцій ООН:

- *reasekeering* вимагає документованої згоди сторін конфлікту, може бути проведена регіональними організаціями, у взаємодії з ООН або самостійно; при цьому мандат ООН є бажаним, але його може і не бути;
- *rease enforcement* вимагає наявності мандата СБ ООН, проте не вимагає згоди сторін конфлікту.

Інша група проблем пов'язана з виділенням миротворчих контингентів. Регіон, який перейшов під контроль окупаційної адміністрації, оголошений “районом здійснення заходів щодо забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій і Луганській областях”. Це виключає ООН з числа потенційних регуляторів, або вимагає використання замість контингентів ООН, підрозділів регіональних організацій. Власне, в даному регіоні таких боєздатних контингентів всього три: Сили реагування НАТО, оперативно-тактичні з'єднання Євросоюзу (CJTF), Колективні миротворчі сили ОДКБ [7].

Таким чином, для вирішення конкретних завдань в контексті конфлікту на Сході України не підійде звичайна миротворча операція або політична місія ООН, а потрібно саме створення індивідуального партнерства сил різних організацій і, можливо, окремих держав. Таке партнерство може включати політико-дипломатичну місію ООН і ОБСЄ, а у встановленні гарантованого поділу і насильницького розведення важких озброєнь сторін буде спиратися

на компоненти різнотипних сил кризового реагування НАТО, ЄС і ОДКБ. Така комбінація силових компонентів має сенс тільки в разі повної імплементації мінських домовленостей.

Такий розподіл обумовлений досягненням окремих політичних цілей міжнародних миротворчих операцій, які, на відміну від політичних цілей війни, обумовлюють розгалужений комплекс завдань, кінцевим результатом якого є досягнення стану мирного співіснування сторін. Його форма може вироблятися в ході проведення операції (політична мета під час проведення операції може змінюватися). Цей розподіл окреслює також рамки всіх міжнародних миротворчих операцій, у яких виконуються завдання, покликані зменшити страждання мирного населення, не допустити розширення наслідків конфлікту, забезпечити безпеку військового контингенту тощо.

Призводять чи миротворчі дії до миру? На перший погляд постановка питання видається дивною: на те зусилля і «миротворчі», щоб зводити до миру. Однак ситуація не така однозначна.

Вельми рідко, скоріше як виняток, ніж як правило, миротворчі операції призводять до стійкого, стабільного, довгострокового миру [14]. Набагато частіше результатом (та, власне, і метою) миротворчих зусиль стає перемир'я, примирення. І те, і інше - це повернення конфлікту в його латентну форму, «заморожування», «відкладання» конфлікту. Існує уявлення, що завдання втручання світової спільноти - розняти, а зовсім не зняти глибинні протиріччя інтересів між ними.

Строго кажучи, арсенал миротворчої діяльності та інших організацій за визначенням не націлений на виявлення і узгодження глибинних (економічних, політичних) інтересів конфліктуючих сторін. Швидше, цей арсенал дозволяє провести «симптоматичне лікування», зняти зовнішні прояви і ознаки кризи (збройне насильство, кровопролиття).

Методологічна посилка миротворчих операцій полягає в установці, що узгодити конфлікт інтересів сторони повинні самі, а міжнародне співтовариство може в цьому лише посприяти, надати посередницькі послуги.

Як неодноразово підкреслюється в програмному документі ООН «Порядок денний для світу», конфліктуючі сторони повинні «хотіти допомогти собі самі», інакше ООН нічим не зможе їм сприяти.

Іншими словами, передбачається, що конфліктуючі сторони до моменту початку миротворчої операції повинні вичерпати потенціал насильницької стадії конфлікту, причому обидві сторони повинні зневіритися в тому, що для будь-якої з них досяжна перемога в даному конфлікті.

Тобто, у випадку проведення міжнародної миротворчої операції слід намагатися враховувати думки і прагнення сторін воєнно(політичного) конфлікту. Як показала сучасна практика, таке врахування не означає сліпого виконання побажань сторін, аби догодити їм, а передбачає скоріш активну участь (але не втручання!) у різних формах процесу врегулювання. Однією з дієвих форм впливу на сторони є інформаційно-ідеологічна.

Крім того, створення політичних умов, які сприяють вирішенню – хоча б частково, хоча б одного – спірного питання може забезпечити процес врегулювання і позбавити окремі протиборчі сторони можливості гуртувати сили шляхом консолідації суспільства чи окремих його верств на боротьбу з протилежною стороною.

На жаль, на практиці далеко не у всіх міжнародних миротворчих операціях вдається забезпечити такі політичні умови. Навіть неврахування таких факторів, як спорідненість релігії у представників регулюючої сторони, історичні аспекти тощо може викликати негативні наслідки.

Важливо, щоб питання про миротворчий контингент в Україні було максимально деполітизовано. «Червоні лінії» та можливі компроміси необхідно визначати виключно на підставі національних інтересів та власного стратегічного бачення перспектив розв'язання конфлікту на Донбасі. Щоб посилити власну суб'єктність, потрібне чітке бачення, чого ми хочемо від міжнародної миротворчої місії» [15].

«Примус до миру часто є зайвим витрачанням сил та ресурсів; отже, роботі миротворців мають передувати домовленості про умови перемир'я, за

виконанням яких й буде спостерігати контингент ООН», - наголосив спеціальний гість круглого столу міжнародний експерт з миротворчих місій ООН генерал Яакко Оксанен.

Питання про мандат миротворчої місії ООН на Донбасі обговорюватиметься на Мюнхенській конференції з безпеки 16-18 лютого, під час якої экс-генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен презентує документ, підготовлений у колаборації з Rasmussen Global Foundation. На думку авторів, миротворчий контингент в Україні має налічувати 20 тис. військових не з країн НАТО, яких підтримуватимуть 4 тис. поліцейських.

Пропозиції західних експертів є дискусійними. Голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Григорій Немиря вважає, що склад місії потрібно збільшити до 30-40 тис., а народний депутат Андрій Тетерук переконаний, що миротворців слід посилити не тільки поліцейськими, але й ЗСУ та Національною гвардією. Слід дотримуватися принципу, коли сусідні країни у ньому не представлені. Олена Снігир з Національного інституту стратегічних досліджень вважає, що присутність у миротворчому контингенті представників країн-військових союзників Росії – Білорусі та Казахстану – неприпустима для України.

Натомість заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб Георгій Тука та експерт-міжнародник Ганна Шелест не бачать у цьому серйозної проблеми, адже жодна країна не може мати більшості у місії.

Як зауважив Надзвичайний і Повноважний Посол України Роман Безсмертний, питання про кількість миротворців не є критичним – критично, які саме функції вони виконуватимуть на Донбасі. Учасники дискусії згодні, що Україна має зайняти більш проактивну позицію. Звісно, ми можемо розраховувати на підтримку Заходу, який тисне на Росію санкціями, але відчутних збитків російській економіці вони завдадуть лише через 5-10 років.

На думку народного депутата, Голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах Ганни Гопко, певним кроком з посилення нашої суб'єктності є ухвалення Верховною Радою Закону «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей», адже завдяки ньому конфлікт на Сході тепер описаний у термінах міжнародного права. Таку саме принципову позицію має зайняти Україна й при обговоренні мандату майбутньої миротворчої місії, адже «Росія намагатиметься нав'язати нам Донбас на тих умовах, які ми не можемо прийняти».

Крім того, миротворчі сили потрібно розглядати у ширшому контексті – як частину заходів із формування на Сході Міжнародної перехідної адміністрації. Наступний крок – операційна участь України в узгодженні дій місій ООН, ЄС та ОБСЄ. Зокрема, про це говорив політолог Володимир Лупацій.

Але у теперішній ситуації слід бути реалістами. Скоріше за все, Україна повернеться до практичних аспектів питання про миротворців лише у 2019 році, після президентських та парламентських виборів. Так вважає голова Центру прикладних політичних досліджень Володимир Фесенко. У будь-якому випадку домовленості про мандат миротворчої місії в Україні матимуть глобальні наслідки.

Зокрема, вони можуть стати прецедентом і дати старт перебудові безпекової архітектури в Європі та світі. Насамкінець учасники круглого столу підкреслили важливість публічної дискусії і всебічної експертної оцінки питань, пов'язаних з безпечною реінтеграцією [22].

Поняття «миротворча діяльність» характеризує весь комплекс різнотипних дій, здійснюваних світовим співтовариством (в особі ООН), групами держав, окремими державами, державними і неурядовими організаціями в конфліктних регіонах для запобігання, вирішення,

врегулювання як міжнародних, так і неміжнародних конфліктів і ліквідації їх наслідків.

При цьому поняття «миротворчі операції (МТО)» доцільно використовувати для характеристики тільки тієї частини миротворчої діяльності, яка являє собою регульовану міжнародним політичним мандатом ООН або регіональних організацій, систематизовану і організовану діяльність держав і міждержавних об'єднань по втручання в конфлікти з метою їх припинення і врегулювання.

Заходи щодо запобігання назрівають (превентивна дипломатія, попереджувальні дипломатичні і економічні заходи, спостережні місії та ін.), Як і заходи по ліквідації наслідків вже припинених або стабілізованих конфліктів (відновлення політичної, економічної, соціальної інфраструктури, проведення електоральних процесів під міжнародним контролем і пр.), доцільно розглядати як самостійні види миротворчої діяльності (доконфликтной і постконфликтное миротворчість).

Останніми роками спостерігається зменшення участі України у миротворчій діяльності під егідою різних міжнародних організацій, що пов'язано як з об'єктивними причинами – безпековою ситуацією на території України через агресивні дії Російської Федерації, так і суб'єктивними причинами – недостатньою увагою до миротворчої діяльності, невідповідністю сучасним змінам та пріоритетам миротворчої діяльності.

В той же час, досвід набутий у миротворчих операціях закордоном протягом всіх років сприяв підтриманню боєздатності українських військових, набуттю досвіду, який пізніше знадобився, і для реформування ЗСУ, і для організації АТО. Не слід забувати і про політичні та іміджеві дивіденди, які Україна заробляє, беручи участь у миротворчих операціях. Це і підтримка двосторонніх відносин з членами коаліції, і країнами регіону, а також можливість просувати свою військову техніку та обладнання на міжнародних ринках.

Крім цього, це і надія на участь у перебудові постконфронтаційних країн та нові контракти. Хоча подібні перспективи є можливими за умови підтримки найвищих стандартів поведінки українських миротворців та уникнення корупційних скандалів, як свого часу в Лівані та Косово [5].

Україні варто проаналізувати власні можливості щодо розширення переліку послуг та фахівців, які вона може надати міжнародним організаціям, зокрема, збільшення цивільного та поліцейського персоналу, спостерігачів.

На сьогодні необхідно:

1. Переглянути Стратегію миротворчої діяльності України, де, зокрема, звернути увагу на наступні питання:
2. Підвищення рівня залученості до Системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки;
3. Розширення можливостей використання та створення багатонаціональних миротворчих контингентів.
4. Підготовку цивільного персоналу та збільшення українського цивільного персоналу в складі місій.
5. Питання миротворчої підготовки міжнародних контингентів на території України.
6. Переглянути перелік можливостей та умови розширення залучення поліцейського та цивільного персоналу до миротворчих операцій, в першу чергу, під егідою ООН, і включення відповідних компонентів до нової Системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки.

Сьогодні нам нічого не залишається, як визнати, що гібридна війна, яку розв'язала Росія, поступово перетворюється в повноцінну світову гібридну війну. Ця війна ведеться на різних рівнях, на різних полях битв і на різних швидкостях. У цій війні вже беруть участь багато різних країн, які, можливо, навіть не усвідомлюють свою руйнівну роль.

Разом з тим, політика Росії щодо України, починаючи від 2014 року, стала однією з причин зміни тенденції, яка панувала в НАТО близько 25 років. Йдеться як про зниження багатьма країнами Європи видатків на оборону, так і про скорочення військових структур Північноатлантичного альянсу. Якщо на момент завершення «холодної війни» у 33 командних структурах були задіяні 22 тисячі осіб, то зараз це менше семи тисяч персоналу в семи командуваннях.

Але, як свідчить розвиток подій, такі очікування виявились помилковими. Тепер НАТО взяв курс на те, аби краще відповідати викликам сучасності. У 2016 році на саміті у Варшаві вирішили реформувати структуру органів військового управління НАТО. Зараз цей задум поступово конкретизується. Так, міністри оборони країн Альянсу на своєму засіданні 14-15 лютого в Брюсселі ухвалили рішення створити два нових командування НАТО.

Перше з них - командування об'єднаних сил для Атлантики. Його планують створити «для того, щоб допомогти захищати морські лінії комунікації між Північною Америкою та Європою», - пояснив генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг за підсумками засідання. Друге командування - логістичне - займатиметься тиловим забезпеченням і військовою мобільністю. Крім того, вирішили створити новий центр кібероперацій у Верховному командуванні об'єднаними силами НАТО в Європі у бельгійському Монсі.

США уже запропонували розмістити командування для Атлантики на своїй території. А Німеччина хотіла би створити логістичне командування у себе. Міністр оборони ФРН Урсула фон дер Ляєн наголосила, що Німеччина не лише розташована в серці Європи, вона має ще й великий досвід у сфері логістики та тилового забезпечення[29].

Етапність розгортання миротворчої місії на Донбасі – це важливе і складне питання. Росія цинічно спекулює на цій темі.

Росія на ініціативу України щодо миротворців на усій території Донбасу, включаючи державний кордон з РФ, запропонувала свій варіант, який

передбачає наявність місії лише на лінії розведення сторін і для охорони місії ОБСЄ.

Україна ж продовжує наполягати на миротворцях на усій захопленій території, в тому числі – на кордоні з Росією. Також Київ проти того, щоб росіяни входили у миротворчу місію ООН, якщо її спрямують на схід України.

30 січня 2018 року спецпредставник США Курт Волкер заявив, що Росія вже не виключає можливість розгортання миротворчої місії ООН по всій території на Донбасі, включаючи російсько-український кордон.

На сьогоднішній день мені здається, що ідея миротворців, оволоділа умами людей, які приймають рішення, в тому числі і тут, у Мюнхені на безпековій конференції. На мою думку, є абсолютне розуміння, що це є ключовою складовою мирного мінського процесу.

Для того, щоб в Україні було запроваджено повномасштабну місію миротворців ООН, яка забезпечить повернення цих територій під український суверенітет, потрібна лише одна річ - дотиснути Росію

Миротворці мають право роззброювати незаконні збройні формування. Миротворці мають забезпечити відсутність іноземних військ на окупованій території. Ми можемо говорити, що обов'язковим компонентом має бути присутність миротворців на неконтрольованій ділянці українсько-російського кордону для того, щоб зупинити інфільтрацію російських військ і російських боєприпасів, пального і військової техніки на територію України

Старт миротворчої місії на Донбасі має розпочатися лише після виходу російських військ з тимчасово окупованих територій на Сході України. Будь-які інші опції – це замороження. А замороження – це ситуація, яка вибухне в кожную секунду, і Росія безумовно використає це [14].

«Блакитні шоломи» на Донбасі мають представляти абсолютно нейтральні держави. Білорусь не є такою країною. Білорусь не може брати участь у миротворчій місії ООН на Донбасі. На цьому наголосила заступник міністра закордонних справ України О.Зеркаль. За її словами, причиною цього є те, що Білорусь входить до країн так званого «Ташкентського договору».

ВИСНОВКИ

Міжнародні миротворчі операції, незважаючи на зміну окремих підходів до них в останній період з боку Організації Об'єднаних Націй, не змінюють своєї сутності. Вони залишаються дієвим політичним інструментом врегулювання воєнно-політичних конфліктів, що забезпечує вирішення комплексу завдань, які не можуть бути вирішені жодною державою самотійно.

На регіональному рівні маємо справу з двостороннім конфліктом між Україною та Росією, який був викликаний руйнуванням пострадянської системи відносин у регіоні та бажанням Росії відновити «історичну справедливість», повернути свої втрачені позиції у регіоні, який вона вважає власною сферою впливу, а також забезпечити собі належне місце у світовій та європейській архітектурі безпеки та співробітництва.

Росія розглядає Україну насамперед як предмет свого впливу та ключову складову пострадянських інтеграційних процесів. Відтак сьогодні постає нагальна потреба у розробці сценаріїв врегулювання конфлікту на сході України. Від українсько-російського врегулювання та способу примирення буде залежати мир, стабільність та добробут не лише обох країн, але й інших країн регіону Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії.

На локальному (внутрішньоукраїнському) рівні маємо справу з конфліктом між закритими політичними та економічними суспільними інституціями і новим громадянським суспільством, якого не влаштовувала олігархічна латиноамерикансько-пострадянська модель побудови держави та суспільно-економічних відносин.

Отже, для України її миротворча діяльність має ключове значення, оскільки вона розглядається як засіб зміцнення її національної безпеки через створення стабільного зовнішньополітичного середовища і, водночас, як її внесок у зміцнення загальноєвропейської безпеки і побудову нової стабільної і безпечної Європи. Завдяки миротворчій діяльності Україна стверджує себе

як повноправний суб'єкт міжнародних відносин, підвищує свій міжнародний авторитет та демонструє миролюбну політику.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що для того, щоб у майбутньому мати змогу повернути втрачені території та відновити свій суверенітет, Україні потрібно вже сьогодні докласти максимум зусиль як всередині країни, так і на міжнародному рівні.

Потрібно посилювати просвітницьку і роз'яснювальну роботу, переконати все суспільство та міжнароду спільноту в тому, що Донбас і Крим є тимчасово окупованою Росією територією України, від якої вона за жодних обставин не відмовиться, і рано чи пізно поверне їх до свого складу. Також важливо, що розмови навколо повернення втрачених територій мають включати не тільки Донбас, але, безперечно, і Крим. Донбас та Крим мають завжди розглядатися разом.

В перспективі Україна продовжуватиме робити свій внесок у справу підтримки миру і стабільності на Сході України. Україна, як і інші країни-члени ООН, має велику користь від своєї участі в партнерстві, оскільки воно відповідає як національним, так і загальним інтересам цих країн. Тісне співробітництво України з ООН сприяє реалізації її головної стратегічної мети - інтеграції в світову спільноту. Участь Збройних сил України сприяє досягненню цієї мети та забезпечує стабільність і безпеку в Європі.

З політичної точки зору участь України в миротворчих операціях є винятково важливою для подальшого зміцнення міжнародного авторитету України, її ролі в зусиллях міжнародного співтовариства, спрямованих на підтримку міжнародного миру і стабільності, розвиток співробітництва її євроатлантичними структурами безпеки, створення додаткових сприятливих передумов для інтеграції в європейський простір. Така участь має вирішальне значення для здобуття Україною статусу впливового учасника врегулювання конфліктів, що у свою чергу, зіграло важливу роль в утвердженні нашої держави як впливового фактору європейської і світової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алісова О., Романюк Н. Миротворча діяльність України // Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки. - Луцьк, 2007. - № 7. - С. 5-11.
2. Біркович Р. В. Україна в контексті миротворчої діяльності ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 58. Ч. 2. - К., 2005. - С.182-187.
3. Вдовенко В. М. Іракська криза: роль українського миротворчого контингенту // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 49. Ч. 2. - К., 2004. - С. 24-26.
4. Віднянський С. В. Участь України в соціальній та гуманітарній діяльності ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 58. Ч. 2. - К., 2005. - С. 133-141.
5. Гогоша О. І. Дипломатичні аспекти миротворчої діяльності України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 74. Ч. 1. - К., 2008. - С. 88-94.
6. Гуменюк А. Г. Політико-правові основи миротворчої діяльності України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 34. Ч. 1. - К., 2002. - С. 47-49.
7. Дев'ятіярова В. Участь України у миротворчій діяльності ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Вип. 58. Ч. 1. - К., 2006. - С. 6-7.
8. Закон України “Про участь України у миротворчих операціях” від 23 квітня 1999 року // Уряд. кур'єр. - 1999. - № 15.
9. Мельник О. Міжнародна миротворча діяльність України впродовж 1992-2005 рр. // Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - 2005. - № 3. - С. 448-450.

10. Моренчук Т. А. Проблеми та перспективи участі України у миротворчих операціях // Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Наук. вісник ВНУ ім. Лесі Українки. - Луцьк, 2005. - № 11. - С. 125-130.

11. Панасюк В. Миротворча діяльність України в контексті зміцнення регіональної безпеки / Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. Вісник Львівського ун-ту. Серія: Міжнародні відносини. Вип. 25. - Л., 2008. - С. 76-80.

12. Пацьох О. С., Раєвич Т. І. Участь України в миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй // Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Наук. вісник ВНУ ім. Лесі Українки. - Луцьк, 2008. - № 6. - С.41-45.

13. Прилипа О. Україна в контексті миротворчих операцій ООН // Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. Наук. вісн.- К., 2003.- Вип. 8.- С. 181-192.

14. Шелест І. Українські миротворці на Близькому Сході // Політика і час. - 2005. - № 7. - С. 58-63.

15. Дронговський О.С. Правове регулювання участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. Юридична наука. 2013. № 5. С. 90.

16. Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії : Постанова Верховної Ради України від 3 липня 1992 року № 2538-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 38. 564 с.

17. Історія участі Збройних Сил України у міжнародних миротворчих місіях. Офіційний вебсайт Міністерства оборони України. URL: <http://www.mil.gov.ua/index.php?part=peacekeeping&lang=ua&sub=history> (дата звернення: 29.09.2019).

18. Про заходи довіри і розвиток контактів між Республікою Молдова та Придністров'ям: Угода, Міжнародний документ від 20 березня 1998 року № 998_171. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_171 (дата звернення: 24.09.2019).

19. Про направлення миротворчого персоналу України до Республіки Ірак : Указ Президента України від 30 листопада 2005 р. № 1675/2005 (ТМН-І). Урядовий кур'єр від 7 грудня 2005 р. № 233.

20. Про направлення миротворчого персоналу України для участі в операції Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан : Указ Президента України від 26 січня 2007 р. №47/2007. Офіційний вісник України від 5 лютого 2010 р. № 6. С. 36

21. Про направлення додаткового миротворчого персоналу України для участі в операції Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан : Указ Президента України від 15 січня 2010 р. № 27/2010. Офіційний вісник Президента України від 25 січня 2010 р. № 3. С. 82.

22. Про фінансове забезпечення діяльності Українського контингенту в операції багатонаціональних Сил з виконання угоди на території Боснії та Герцеговини : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 1996 р. № 362. URL: [http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/show/362-96-%D0%BF](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/362-96-%D0%BF) (дата звернення: 29.09.2019).

23. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 р. «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA» : Указ Президента України від 20 січня 2010 р. № 41. Офіційний вісник Президента України від 5 лютого 2010 р. № 5. С. 5.

24. Про затвердження Угоди (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції «Активні зусилля» (ОАЗ) : Указ Президента України від 26 січня 2006 р. №71/2006. Офіційний вісник Президента України від 8 лютого 2006 р. № 4. С. 44.

25. Про направлення національного персоналу для участі України в Багатопрофільній інтегрованій місії ООН зі стабілізації у Малі : Указ Президента України від 9 січня 2019 р. № 6/2019. Офіційний вісник Президента України від 17 січня 2019 р. № 1. С. 6

26. Про участь батальйону Збройних Сил України в миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії. Постанова Верховної Ради України від 3 липня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. 1992. № 38. С. 564.

27. Документ ООН S/1990/678 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/document/scresol/1990res678.Ipdf>.

28. Постанова Верховної Ради України «Про надання інженерно-мостового підрозділу до Місії ООН в Анголі» від 16 січня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

29. Указ Президента України «Про участь України в міжнародній миротворчій операції Організації Об'єднаних Націй в Сьєрра-Леоне» від 8 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua>

30. Указ Президента України «Про направлення миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об'єднаних Націй у Ефіопії та Еритреї» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua> 8. Указ Президента України «Про направлення миротворчого контингенту та миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об'єднаних Націй у Ліберії» від 10 листопада 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>

31. Закон України «Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак» від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. 2003. № 38. С. 312.

32. Про відкликання миротворчого контингенту України, направленого для участі у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак : Постанова Верховної Ради України від 03.12.2004 р. № 2217-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

33. Закон України «Про схвалення рішення Президента України щодо направлення миротворчого контингенту для участі України в Силах

Організації Об'єднаних Націй із спостереження за роз'єднанням ізраїльських і сирійських військ» від 21 квітня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 21. – С. 301.

34. Постанова Кабінету Міністрів України «Про фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту, що направляється до складу Сил ООН із спостереження за роз'єднанням ізраїльських і сирійських військ» від 12 липня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

